

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologia Scholastica

Mayr, Anton

MDCCXXXII

Quæstio I. De Voluntario, & Involuntario.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-84303](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-84303)

TRACTATUS THEOLOGICUS

In Primam Secundæ

D. THOMÆ AQUINATIS

De Actibus humanis.

Videri posset præsens Tractatus potius ad Theologiam moralem spectare: at vel maxime speculativæ est proprius, cujus est, fundamenta moralis disciplinæ, num firma sint, examinare. Estque hoc magnum

discrimen inter utriusque hujus scientiæ auditores, quod casuum solum notitiâ instructi discipuli sapere credere debeant, quod speculativi Theologi sciunt: quod illi superiorem duntaxat structuram, & artificum, seu auctorum, nomina nôsse contenti, profundiora arcana sapius non ingrediantur: hi verò intima, & infima, seu fundamentales etiam lapides, perscrutari doceantur. Agit autem Angelicus de actibus humanis in 1. 2. a questione 6. Nos Tractatum hunc in duas Disputationes dividimus: in prima universaliter de actuum moralitate agemus: in secunda peculiariter de conscientia tractabimus.

DISPUTATIO I.

De Moralitate Actuum Humanorum.

2. **T**heologi communiter, secuti Angelicum, Tractatui de beatitudine subjungunt Tractatum de actibus humanis, seu moralibus; quippe isti sunt media, quibus ultimum finem consequi oportet. Per actus autem humanos non intelliguntur hæc omnes illi, qui quomodocunque ab hominibus proficiscuntur: sed soli illi, qui morales, sive, ut infra dicemus, voluntarii, ac liberi sunt, & aliquo modo ad finem ultimum referuntur, hoc est, vel ad illum ducunt, si boni, vel ab eo abducunt, si mali sint, vel, si indifferentes in individuo possibiles sint, eum saltem, ut non prohibentem, respiciunt. Et de his modò expresso agemus: quanquam sæpe incidenter facienda mentio erit de actibus etiam involuntariis, seu indeliberatis. Sit itaque

QUÆSTIO I.

De Voluntario, & Involuntario.

ARTICULUS I.

Quid, & quotuplex sit Voluntarium, & Involuntarium.

3. **A**ristoteles 3. Ethic. 1. ait, voluntarium esse, cujus principium est in agente, cognoscente singula, in quibus

est actus. Hæc definitio, licet, ut plures alia ab eodem Philosopho tradita, explicatione indigeat, cum aliis tolerari potest; quia etiam S. Thomas 1. 2. q. 6. artic. 1. & alii communiter eam, saltem quoad substantiam, admittunt. Potest autem sic explicari, ut sensus sit: *Voluntarium est, quod est à potentia appetitiva cum præcognitione finis.* Et sic principium in agente erit potentia appetitiva in volente, at cognoscere singula erit cognitio finis, seu eorum singulorum, quæ voluntaria sunt.

4. Requiritur itaque ad voluntarium primum, ut potentia appetitiva sit principium voluntarii; quia, in quod non influit voluntas, id non est voluntarium, quamvis possit esse volitum. Sic homicidium, quod quidem ego desideravi fieri, sed non jussi, nec suasi, meque incio, & nec physicè, nec moraliter influente, ab alio paratum est, est mihi quidem volitum, sed non voluntarium, aut imputabile. Potest autem voluntas esse principium, vel metaphysicum tantum, quale est voluntas Divina, respectu volitionum contingentium, quæ sunt DEO voluntariæ, & sunt à voluntate Divina tantum ut potentia metaphysica, non verò physica; quia sunt voluntati Divinæ realiter identificatæ, ut dictum in tract. de Deo à n. 521. Vel potest voluntas esse principium physicum, quale est voluntas hominis respectu suarum volitionum, quas physicè producit. Potest item esse principium tantum mediatum, quale est respectu actuum externorum, quos imperat, saltem, si fiant ab alio ex mandato volentis; si enim fiant ab ipso volente, cum potentiæ etiam externæ sint, saltem inadæquatè, identificatæ cum anima, quæ est realiter voluntas, in aliquo sensu voluntas est principium immediatum istorum actuum:

5. Secundò. Voluntarium debet esse à voluntate affectivè, sive cum inclinatione ad ipsum; nec sufficit, esse à voluntate tantum physicè; nec enim est voluntaria e. g. adgeneratio strumæ, quam

quamvis realiter fiat à voluntate, seu anima: nec est voluntaria generatio habitus, quem voluntas producit: neque etiam DEO sunt voluntaria nostra peccata, quamvis in ea physice influat ejus omnipotentia, quæ est realiter voluntas.

Tertio. Voluntarium debet esse cum præcognitione finis. Ubi notandum, creaturam rationalem, quodcumque operatur moraliter, intendere semper aliquem finem, saltem negativè ultimum; debet enim intentio agentis in aliquo quiescere: & quicumque aliquam rem facit, vel facit illam propter se ipsam, & tunc ipsa est finis: vel facit eam propter aliud, & tunc hoc aliud est finis, ut est clarum. Hunc ergo finem debet voluntariè agens præcognoscere: imò non tantum debet præcognoscere finem negativè ultimum, sed etiam relationem, vel conducen-
tiam, aut proportionem actus, vel illius rei, quæ fit, aut ordinatur, ad finem, ut ait Angelicus 1. 2. q. 6. a. 2. in corp. nam nec actus voluntatis internus, nec actus externus imperatus, est voluntarius, nisi secundum id, quod est cognitum in objecto; non enim operatur quis voluntariè, nisi sciens, & volens: unde omnes excusant Jacobum Patriarcham ab adulterio, ex eo, quod ignorans accesserit ad Liam, tunc nondum suam.

6. Quarto. Voluntarium perfectum debet esse cum cognitione finis formalis; etsi enim in brutis datur aliquod voluntarium imperfectum, scilicet inclinatio appetitus in suum bonum, non tamen est voluntarium perfectum, ut expresse tradit Angelicus 1. 2. q. 6. artic. 2. in corp. quia, licet bruta finem cognoscant materialiter, hoc est, rem, quæ ipsis est bona, & quam appetunt, tamen non cognoscunt formaliter, seu per cognitionem comparativam finis cum mediis, & proportionis istorum ad illum. Quare voluntarium perfectum tantum datur in creaturis rationalibus: in inanimatis autem nec datur voluntarium imperfectum; eoquod omni prorsus cognitione careant.

7. Jam voluntarium multiplex ab auctori-
bur assignatur. Primum est voluntarium formale, seu elicium, quod est ipse actus voluntatis, qui juxta quosdam formaliter vult se ipsum, etique volitio sui ipsius: & hæc opinio videtur vera, saltem in aliquibus casibus, e. g. in volitione legislativa, donatione &c. debetque juxta hanc sententiam admitti, quod volitio, aliquo modo etiam formaliter, præcognoscatur: sed hæc controversia non est hujus loci. Saltem negari non potest, quod volitio velit se ipsam interpretativè, & pariter ita cognoscatur, quatenus scilicet, qui cognoscit, & vult objectum, ut bonum suæ amplexioni (quæ est ipsa volitio) etiam interpretativè cognoscit, & vult ipsam amplexionem. Secundum est voluntarium formaliter tale, quod idem est, ac directum, de quo paulò post.

Tertium est voluntarium objectivum, quod est ipsum objectum, in quod tendit volitio. Quartum est voluntarium actuale, quando scilicet volitio actualiter adhuc existit. Quintum voluntarium virtuale, quando non amplius volitio existit in se, sed tamen in aliquo suo effectu, e. g. voluit quis recitare Breviarium: deinde sub recitatione involuntariè distrahitur, & tamen pergit: recitatio ista, involuntariè distracta, est voluntaria virtualiter; quia scilicet prior volitio

perseverat adhuc in effectu suo, scilicet in ipsa externa recitatione. Sextum est habituale, quando volitio præcessit, sed nec in se, nec in effectu existit, neque tamen etiam est retractata.

8. Septimum interpretativum, quod tunc datur, quando nulla volitio objecti reverà data est, sed tantum habetur causa ita interpretandi voluntatem alterius, quod scilicet, si aliquid sciret de objecto, habiturus esset volitionem circa ipsum. Hinc ad actiones, quæ prærequirunt positivum actum superioris, non sufficit voluntarium interpretativum, e. g. non sufficit ad audiendas confessiones interpretativa tantum approbatio Episcopi, sed debet præcessisse actualis: at quando actio tantum exigit, superiorem non esse invitum, sufficit voluntarium interpretativum, e. g. ut sacerdos licitè sacrum dicat, sufficit, cum posse moraliter judicare, Episcopum, vel alium superiorem id voliturum, si sciret circumstantias, quæ sacrum exigunt. vide Suarez 1. 2. tract. 2. de voluntario disput. 1. sect. 4. num. 4.

Octavum præsumptum, quod non est idem cum interpretativo, sed tunc datur, quando non tantum præsumitur alter habiturus volitionem, ut fit in interpretativo; sed præsumitur, actu habere volitionem circa objectum, saltem universalem, & implicitam, quæ etiam hoc objectum complectatur. In hoc tamen conveniunt ista duo, quod tam interpretatio, quam præsumptio, non fit in volente, sed in alio interpretante, vel præsumente de alterius voluntate.

9. Nonum explicitum, quando quis aliquid explicite, & clarè, in se vult. Decimum implicitum, quando quis habet voluntatem universalem, quæ se etiam ad hoc objectum, his vel illis circumstantiis vestitum, extendit. Undecimum expressum. Hoc, si non sumatur pro eodem cum directo, datur tunc, quando externo signo manifestatur. Duodecimum tacitum, quando non ita manifestatur: quamvis aliquando tacitum confundatur cum præsumptio, de quo paulò antè. Decimumtertium voluntarium directum, seu voluntarium in se, quando quis ipsam rem immediate in se vult. Decimumquartum indirectum, quando quis vult causam, ex qua videt secuturum effectum; tunc enim effectus est indirectè voluntarius; si quis autem nullo modo præcognovit effectum secuturum, tunc hic est casualis. Hoc voluntarium directum, & indirectum, alii appellant voluntarium in se, & voluntarium in causa. Decimumquintum voluntarium positivè tale, quod causatur à volitione positivè. Decimumsextum voluntarium negativè, quod oritur ex omissione actionis, vel alterius rei, quam debuisset is ponere, cui effectus secutus imputatur. S. Thomas 1. 2. q. 6. a. 3. in corp. & Thomista, hoc vocant indirectum, sicut voluntarium positivè vocant voluntarium directum: alii explicant, ut nos superius: sed de his iterum n. 21.

10. Decimumseptimum voluntarium spontaneum, seu purum, quod non habet admixtam nolitionem inefficacem. Decimumoctavum voluntarium mixtum, quod adjunctam habet nolitionem inefficacem, adeoque secundum quid est involuntarium. Decimumnonum voluntarium simpliciter tale, quod, vel est purum, vel habet adjunctam tantum nolitionem inefficacem. Vigessimum voluntarium secundum quid, quod

habet adjunctam nolitionem efficacem, adeoque est simpliciter involuntarium. Vigessimum primum *voluntarium in se ipso*, hoc est, in volente (nam si tantum esset voluntarium in objecto, non differret à directo) quando scilicet is, cui voluntarium objectum dicitur, habuit actum voluntatis. Vigessimum secundum *voluntarium in alio volente*, quando scilicet alius voluit, cujus volitio mihi imputatur: & sic Vasquez, Torres, Salazar, & alii, volunt, nobis voluntarium fuisse peccatum originale: attamen Bellarminus, Tollerus, Cornelius, Salmeron, alique apud Oviedo, volunt, peccatum originale nobis fuisse voluntarium in nobis ipsis; quia volitio, quæ fuit physice Adami, fuit moraliter nostra. Vigessimum tertium *voluntarium necessarium*, quando scilicet voluntas necessariorum in objectum fertur: sic Beati necessariorum amant DEUM. Vigessimum quartum *voluntarium liberum*, quando voluntas liberè objectum amplectitur, sicut amplectitur peccata, & opera meritoria.

11. Sicut autem hucusque locuti sumus de voluntario, ita proportionaliter discurrendum est de involuntario: circa quod tamen observandum, aliud dici *involuntarium negativè*, aliud *privativè*, aliud *positivè*: sed priores duo modi loquendi sunt improprie; nam in primis pura negatio volitionis non facit propriè involuntarium; datur enim etiam in lapide, cui nihil est involuntarium: sed nec sola privatio, seu negatio volitionis in subiecto capaci, facit strictè involuntarium; quamvis enim homo (qui est subiectum capax nolitionis) dormiens, aut non cogitans, vel etiam sponte non eliciens volitionem, quando eam elicere posset, seu quando illa pro libitu ipsius esset ipsi debita, quamvis, inquam, talis homo non habeat volitionem circa plurima, non tamen dicuntur illa ipsi involuntaria: quare propriè involuntarium est, quod est positivè tale, quando scilicet habetur positiva nolitio objecti.

12. Hæc autem nolitio potest esse efficax, vel inefficax. Si est inefficax, adeoque impossibilis cum volitione efficaci, facit tantum *involuntarium secundum quid*. Si est efficax, tunc vel est *efficax effectivè*, hoc est, ut objectum re ipsa excludat, aut impediatur: vel tantum est *efficax affectivè*, hoc est, ut objectum quidem non excludat, sed tantum omnem affectum, & inclinationem efficacem ad objectum. Si primum, non facit involuntarium, propriè dictum; quia non dicitur involuntarium, nisi objectum existens, & contrarium voluntati; atqui in hoc casu objectum non existit: si secundum, facit involuntarium simpliciter, ut patet consideranti.

Unde, licet volitio, & nolitio, se eodem modo habeant ad denominandum volitum, aut nolitum, non tamen eodem etiam modo se habent ad denominandum voluntarium, & involuntarium; quia volitio efficax effectivè, utpote inferens existentiam objecti, denominat id voluntarium: non autem nolitio efficax effectivè denominat id involuntarium, sed tantum nolitum; quia existentiam ejus excludit. Contra volitio tantum affectivè efficax non denominat objectum voluntarium, sed tantum volitum; quia, vel non datur tunc objectum, vel non influit volitio; alias esset efficax effectivè: unde in hoc casu tantum volitio est voluntaria, sicut in

priori nolitio. Nolitio autem affectivè efficax denominat objectum involuntarium; nam hæc non excludit existentiam objecti: neque debet esse impossibilis cum absoluta permissione objecti; nam e. g. DEO sunt simpliciter involuntaria nostra peccata, quamvis ea permittat: neque etiam debet esse impossibilis cum omni affectu conditionato ad rem, si aliæ essent circumstantiæ; nam mercatori simpliciter est involuntaria retentio mercium, quas in periculo naufragii alius, ipso invito, retinet, quamvis eam retentionem velit conditionatè, si scilicet periculum abesset. Notandum etiam discrimen aliud quod inter voluntarium, & involuntarium in causa: nam *voluntarium in causa* est, cujus unica tantum causa voluntaria est, etsi reliquæ sint nolitæ; quia à qualibet potest effectus poni: at *involuntarium in causa* est, cujus omnes causæ sunt involuntariæ, vel nolitæ; si enim vel una est volita, jam hæc effectum potest producere, consequenter hic jam est in ipsa causa voluntarius.

13. Quæri hic solet, quodnam voluntarium sit perfectius, liberum, an necessarium. Resp. quætionem intelligendam esse de inclinatione, seu adhesionem ad objectum, simulque distinguendum esse, inter necessarium ex perfectione cognitionis, & necessarium ex imperfectione cognitionis; potest enim voluntas necessariorum rapi ad objectum; quia perfectius illud cognoscit: & sic rapitur à visione beatifica ad amorem DEI: potest etiam voluntas rapi ex imperfectione cognitionis, quatenus fertur necessariorum in objectum, non ita perfectè cognitum, ut etiam agnoscantur ejus imperfectiones, sed appareat objectum sub ratione puri boni: & sic rapitur voluntas ad actus, qui vocantur motus primò primi.

Jam dici solet, voluntarium, necessarium ex imperfectione cognitionis, esse minus voluntarium, quam liberum: at verò voluntarium, necessarium ex perfectione cognitionis, esse magis voluntarium, quam liberum. Ratio desumitur, tum ex amore beatifico, qui longè ardentius, & cum majori inclinatione adhæret DEO, quam quilibet alius amor alteri rei liberè amatur: tum ex motibus primò primis, à quibus longè facilis cessamus, quam ab ullo amore, quem deliberatè, & liberè, eliciamus; quippe statim, apparente alio novo motivo, desistimus: cum tamen, quando deliberatè egimus, plura jam absterrentia vicerimus: scilicet firmior est adhesio voluntatis, quæ sequitur majorem illustrationem, & cognitionem intellectus.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

14. **O**B. 1. Nolitiones non sunt voluntariæ, & tamen conveniunt ipsis definitio: ergo non est bona. Confirm. Actio, facta cum ignorantia alius circumstantiæ, est voluntaria, licet non sit ex præcognitione: ergo, Resp. neg. antec. Nolitiones enim sunt voluntariæ formaliter, & possunt etiam esse voluntariæ objective, si reflexè imperentur. Quod autem non denominant objecta voluntaria, non refert; nam non denominant per convenientiam, sed per inconvenientiam. Sic etiam præceptum bonum denomi-

nat rem prohibitam malam, & culpa injusta denominat poenam iustam; neque enim semper pradicatum, quod competit formæ, seorsim accepra, competit etiam subiecto, ut patet in albis, & aliis pluribus exemplis. Ad confirm. dist. antec. Actio talis est voluntaria quoad circumstantiam invincibiliter ignoratam, neg. antec. quoad alia. conc. antec. & neg. conf. Quid dicendum in casu ignorantia vincibilis, dicemus alibi.

15. Ob. 2. Submersio navis imputatur tantum voluntaria navarcho, præscio, & obligato, simulque potenti eam impedire, quamvis tantum habuerit puram omissionem liberam circa illam submersionem: ergo potest esse voluntarium, quod non est affectivè à voluntate. prob. conf. pura omisio non est positivus affectus voluntatis: ergo. Resp. dist. conf. potest esse voluntarium positivè tale, neg. conf. tantum negativè tale. om. conf. ad probationem, conc. ant. & sub data distinctione. om. vel neg. conf. Dixi omisio; nam, an possibilis sit pura omisio libera, decidendum est inferius: si autem ea daretur in hoc casu, esset peccaminosa, & æquivaleret, saltem quoad imputabilitatem, positivè voluntario: an autem pura omisio libera sit dicenda strictè voluntaria, an tantum æquivalenter, quæstio est de nomine. Arriaga *disp. 8. de act. hum. n. 36. & seq.* fusè contendit, esse strictè voluntariam, ex eo etiam capite; quia est libera, & liberum includit voluntarium. Alii id negant; quia voluntas non influit, nec est propriè omissionis principium, quod requirunt ad voluntarium. Quidquid autem sit de hac quæstione nominis, saltem, si daretur pura omisio, esset voluntaria, si per hoc vocabulum tantum intelligitur, imputabilis ad culpam, & quoad hoc æquivaleret positivè voluntario.

16. Ob. 3. DEUS posset supernaturaliter se solo producere volitionem in voluntate, ipsa non concurrente: hæc esset voluntaria, & tamen non esset à voluntate affectivè: ergo etiam, quod non est à voluntate, tamen est voluntarium. Vicissim etiam DEUS potest cogere hominem ad volendum, vel nolendum: talis volitio esset à voluntate; quia tamen esset violenta, non esset voluntaria: ergo etiam, quod est à voluntate, non est voluntarium: ergo esse à voluntate, nec requiritur, nec sufficit. Resp. ad 1. argum. om. ma. neg. mi. In eo casu voluntas reciperet volitionem, tanquam qualitatem mortuam, sicut ferè eam reciperet lapis: adeoque non esset voluntaria. Certè per eam homo non vellet; nam velle est vitaliter agendo erga aliquid affici. Ad alterum argum. neg. ma. DEUS quidem potest hominem necessitare ad volendum, non tamen potest cogere, ut habet S. Thomas 1. 2. q. 6. a. 4. in corp. vel enim tantum infunderet volitionem, tanquam qualitatem mortuam: & homo non vellet: vel tantum necessitaret, ut necessitat Beatos ad se amandum: & hac ratione nondum cogeret; cogere enim est inferre violentiam: est autem impossibile, ut homo patiatur violentiam in eo, quod vult, vel ad quod habet propensionem, vel inclinationem voluntatis; cum omne violentum sit contra inclinationem: & hinc, si DEUS prædeterminaret Petrum, ad volendam sui ipsius occisionem, hæc non esset

violenta; quia non esset contra appetitum nobiliorem, seu rationalem.

17. Ob. 4. Ponamus, quòd Petrus sit physicè necessitatus ad currendum, e. g. loris sit alligatus equo, vel currui &c. & videat, quòd currendo necessariò sit protriturus infantem: interim tamen liber sit, ut lubens currat, vel invitatus: ponamus, quòd volens currat, adeoque volens proterat infantem. In hoc casu habetur totum, quod juxta nos requirit definitio voluntarii, & tamen protritio illa non est voluntaria: ergo. prob. antec. sive Petrus velit, sive nolit, tamen infans conculcabitur: ergo protritio non est imputabilis, aut voluntaria Petro. Resp. conc. casu nego secundam partem subsumpti. ad prob. neg. conseq. est enim in hoc casu conculcatio illa verè voluntaria; quia procedit à Petro ut volente, & cognoscente, atque volitio Petri verè influit, condeterminando tantumquam concausa, quamvis non necessaria; quia effectus jam esset aliunde sufficienter determinatus: sicut sepe determinat alter finis, quamvis unus sufficeret. An autem ita imputabilis sit protritio infantis in hoc casu, ut Petrus contrahat obligationes ex injusta læsione, vel homicidio ortas, non spectat huc, sed decidendum esset in tract. de iustit.

18. Ob. 5. Potest contingere, quòd quis habeat tantum nolitionem rei, affectivè inefficacem, & nullam positivam volitionem: in tali casu dabitur simpliciter involuntarium si e nolitione efficaci: ergo dicta n. 12. non subsistunt. Confir. Nolitio affectivè efficax est impossibilis cum existentia objecti: ergo non potest denominare involuntarium ex ibidem dictis: prob. antec. in eo casu, si voluntas potest, tunc impedit objectum: ergo non dabitur. Si non potest impedire, non potest dari nolitio absoluta; quia non potest dicere: *nolo*: sed tantum: *nollem*: ergo.

Resp. neg. mi. nam per simpliciter involuntarium intelligitur, non tantum negativè non voluntarium; sed positivè, ita, ut non sit compossibile cum volitione efficaci, quale non est objectum tantum inefficaci tali nolitione affectum: & in hac quæstione de nomine, aut intelligentia terminorum, standum est communiore. Ad confirm. neg. antec. ad prob. neg. 1. p. antec. DEUS absolute affectivè efficaciter non vult nostra peccata, & tamen, quamvis possit, non impedit: dein neg. etiam secundam partem ant. quia nolitio affectivè efficax est illa, quæ est impossibilis cum volitione efficaci, qualis sæpe datur, quando objectum existit ex determinatione alterius, sive dein explicetur per *nollem*, sive per *nolo*. Quamvis non videatur, cur talis non possit dicere: *Quantum est in me, nolo hoc objectum*: vel: *Hoc est absolute contra meam voluntatem*.

19. Ob. 6. S. Thomas 1. 2. q. 6. a. 2. in corp. vocat perfectum voluntarium, quando quis potest moveri, vel non moveri: sed hoc est liberum, & non necessarium: ergo illud est perfectius isto, contra dicta n. 13. Confir. 1. Angelicus *ealem quæstione a. 3.* ait, voluntarium perfectum esse, quod est imputabile, scilicet ad laudem, vel vituperium: sed hoc est liberum: ergo. Confir. 2. S. Doctor 1. p. q. 41. a. 2. & q. 42. a. 2.

ait, actus notionales in DEO non esse voluntarios: ergo non datur voluntarium necessarium, multò minus istud est perfectius libero. Resp. S. Doctor ibi quærit, an etiam in brutis detur voluntarium: & respondet, dari imperfectum ob imperfectam cognitionem finis, tantum materialiter talis: unde duntaxat vult dicere, voluntarium liberum esse perfectum, seu perfectius, quam necessarium ex imperfectione cognitionis.

In forma dist. ma. vocat perfectum, seu perfectius, comparative ad voluntarium necessarium ex imperfectione cognitionis. conc. ma. comparative ad voluntarium necessarium ex perfectione cognitionis. neg. ma. & conc. mi. sub eadem distinctione. conc. vel neg. conseq. Ad 1. confirm. in primis neg. maj. quia ibi nil dicit S.D. de eo, an voluntarium sit perfectum, vel non: sed loquitur tantum de voluntario positivo, vel negativo tali, seu, ut ipse vocat, directè, vel indirectè tali. Resp. 2. dist. ma. aliquod voluntarium perfectum om. ma. omne, aut etiam perfectissimum. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Ad 2. confir. dist. ant. S.D. ait, actus notionales non esse voluntarios, hoc est, non esse liberos. conc. antec. non esse ex inclinatione voluntatis. neg. ant. & confi. Legatur ipse S. Doctor, & apparebit clarè hic sensus: Sapientia enim Scripturæ, & PP. per voluntarium intelligunt liberum. Sic Jacobus. v. 18. dicitur: *Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis.*

20. Ob. 7. Voluntarium liberum est magis ab intrinseco, & ex perfectiori cognitione, quam necessarium: ergo est perfectius. Confirm. 1. Voluntas liberè agens determinat se ipsam, & non determinatur ab extrinseco, sicut agens necessarium: ergo perfectius agit. Confirm. 2. Per modum agendi liberum distinguitur creatura rationalis ab irrationali: ergo est perfectior, quam necessarius. Resp. dist. antec. voluntarium liberum est magis ab intrinseco, quam voluntarium necessarium ex imperfectione cognitionis. conc. antec. quam omne voluntarium necessarium. neg. antec. & sub eadem distinctione conc. vel neg. conseq. Quando voluntas agit necessariò, circa objectum creatum, ordinariè adest imperfecta cognitio; si enim penitus id objectum cognosceret, videret etiam aliquam imperfectionem in eo, nec necessitaretur. At, si voluntas agat circa objectum Divinum, res contrario modo se habet; nam, quò magis illud cognoscit, eò majus, & purius bonum esse videt.

Ad 1. confirm. neg. conseq. nam, quando voluntas agit necessariò ex perfectione cognitionis, tunc necessitatur ad id, ad quod sponte rapitur: atque fertur in objectum cum majori inclinatione, conatu, & intentione: unde operatio in hoc sensu est magis ab intrinseco, quam libera, scilicet est ex majori conatu, vel intentione, à voluntate sponte adhibita. Ad 2. confirm. dist. antec. per solum modum agendi liberum distinguitur creatura rationalis ab irrationali. neg. antec. etiam per modum agendi necessarium ex perfectione cognitionis. conc. antec. & neg. conseq. neque enim bruta possunt necessariò agere ex perfectione cognitionis. Unde præcisè ratione hujus differentie neutrum voluntarium est perfectius altero.

ARTICULUS III.

Quid sit voluntarium in causa.

21. Diximus n. 9. voluntarium indirectum esse idem cum voluntario in causa. Equidem, ut ibi notatum, Thomistæ voluntarium indirectum aliter exponunt. Suarez quoque in 1. 2. tr. 2. de voluntario sec. 4. n. 13. putat, omne id, in quod voluntas non immediatè per aliquem actum tendit, moraliter tamen se ad id extendit, posse dici voluntarium indirectum, de qua quæstione nominis nolum multum litigare. Hic autem quærimus, quidnam dici debeat voluntarium in causa, sive vocetur indirectum voluntarium, sive non.

Diximus eodem n. 9. quòd voluntarium indirectum, sive in causa, sit, quando quis vult causam, ex qua videt secuturum effectum. Et quidem necessarium esse, ut effectus aliquo modo prævideatur, à nemine negatur; nihil enim volitum, quin præcognitum. Unde, si quis effectum secuturum invincibiliter ignoret, non potest censeri in eum influere. Dixi invincibiliter; nam si ignorantia vincibilis sit, censeri potest quis effectum saltem eatenus cognoscere, vel scire, quatenus scit obligationem de eo inquirendi. Atramen non omnis effectus prævisus voluntarius dici potest; cum multi, etiam prævisi, sint purè permixti.

22. Dico 1. Si causa voluntaria est tantum causa per accidens effectus, sive in genere physico, sive in genere morali (hoc est, si est tantum causa, quæ per se non est connexa cum effectum, aut ex sua natura ad eum tendens, quamvis hic & nunc, prævideatur, per accidens cum ea conjungenda, seu, ut ait Suarez in 1. 2. disp. 1. de voluntario sec. 4. n. 8. ex qua effectus non sequitur per se, & vi illius solius, sed ex aliis etiam adjunctis, quæ non intenduntur) non ideo etiam effectus est voluntarius in causa: sive, non ideo datur voluntarium in causa. ita auctores communius. Prob. 1. Talis effectus non est voluntarius in se, ut ponitur: neque in causa; quia, cum causa ex se, & antecederet actionem productivam, non habeat connexionem cum eo, nec illum per se præcontinueat, non potest censeri intentio, immediatè tendens in causam, etiam mediatè tendere in effectum: ergo.

Confirm. Effectus purè permixtus opponitur voluntario: sed effectus, ortus ex causa per accidens, est purè permixtus; ergo opponitur voluntario: consequenter non est voluntarius. prob. min. si talis effectus non est purè permixtus, tunc nullus potest assignari purè permixtus: hoc est contra communem: ergo. prob. min. non potest assignari effectus non prævisus: quia non dicitur permixtum, quod non est præcognitum, ut est ex se clarum: non effectus prævisus, & impeditus; nam hic, ut iterum est clarum, non est permixtus: non prævisus, & ortus ex causa per se, ac voluntaria, & tamen non impeditus; hic enim est voluntarius, ut mox probabimus: non prævisus, & ortus ex causa involuntaria; hic enim est involuntarius in causa: ergo.

ego effectus purè permixtus non potest assignari alius, quàm ille, qui ortus est, ex causa quidem voluntaria, sed quæ tamen sit tantùm causa per accidens.

Prob. 2. conclusio ab exemplis. Superior e. g. prævidet, subditum iratum futurum, fortè etiam blasphematurum, si eum pro meritis castiget ad aliorum exemplum: si tamen hoc faciat, non censetur ei voluntaria ira subditi, sed purè permixta. Puella videt, scandalizandum lubricum juvenem, si ipsa exeat domo: etiamsi hoc faciat ad lucrandum panem, vel ad templum adeundum, non est voluntarius ei lapsus juvenis, sed permixtus. Fabri armorum prævident, abufuros multos armis ad homicidia &c. quin ista sint ipsis voluntaria &c. DEUS prævidet, multos homines, quos creat, peccaturos, quin eorum peccata ipsi sint voluntaria &c.

23. Dico 2. Ut talis effectus sit voluntarius in causa, requiritur, & sufficit, ut positio causæ sit præcepta ideo, ut habeatur effectus: vel ut sit prohibita ideo, ut impediatur effectus, ita Suarez, Vasquez, Gormaz, & Theologi satis communiter. Favet etiam S. Thomas. 1. 2. q. 6. a. 3. in corp. quatenus docet, quòd effectus, non impeditus in causa, e. g. submersio navis, in omissione gubernationis, non sit voluntarius, in ea causa, sive in ea omissione, nisi navarchus debuerit (hoc est, ei aliquatenus præceptum fuerit) navem gubernare, vel (quod idem est) ei prohibuitum fuerit, ponere causam submersionis, seu omissionem gubernationis. Præceptum autem hic latius sumitur pro omni eo, quod præbet morale fundamentum iudicandi, causam intendi in ordine ad effectum, vel moraliter cum eo connecti. Tale fundamentum etiam est consilium, votum &c.

Probatur conclusio. Illud est voluntarium, quod est affectivè, & effectivè à voluntate: atqui ita se habet effectus dictus: ergo, prob. min. talis effectus est effectivè à voluntate; quia revera producit dependenter à voluntate, utpote mediare physice in eum influente: sed est etiam affectivè, saltem moraliter, à voluntate; quia, quando quis ponit causam, quæ illi prohibita est, ne sequatur effectus, vel ipsi præcepta, aut saltem suasa est, ut sequatur effectus, tunc iudicio prudentum censetur velle effectum: adeoque hic est etiam affectivè à voluntate; ipsum enim præceptum, vel consilium, est moralis unio effectus cum causa, ut, qui vult unum, censetur moraliter velle alterum, & hoc ei etiam imputetur: sicut voluntas superioris, vel consensus communitatis, est connexio hederæ, vel alterius signi, cum vino vendibili, ita, ut, qui vult hederam, vel tale signum suæ domui præfigere, eo ipso censetur velle significare, se habere vinum vendibile.

24. Duo tamen addenda sunt 1. Non sufficit, causam esse prohibitam quocunque modo: sed debet esse prohibita eo fine, ne sequatur hic effectus; nam, licet e. g. fornicatio prohibita sit; quia tamen non est prohibita, ne sequatur peccatum originale, istud non est voluntarium in fornicatione. Item, licet prohibitum sit, die festo ligna cadere; quia tamen non est prohibitum, ne ipse cadens, vel alius lædatur, aut mutiletur, si casu securi sibi pedem abscindat,

vel ea, à stylo excussa, alterum lædat, non sunt voluntarii hi effectus: quamvis in secundo casu voluntarium etiam ex alio capite deficere videatur; quia scilicet effectus non fuit prævisus; licet enim non requiratur certa prævisio effectus; tamen requiritur prævisio moralis periculi, quod etiam debet caveri ex præcepto non occidendi: & si hoc non fieret, jam non ageretur tantum contra præceptum tertium, sed etiam contra quintum decalogi.

Secundò. Ut rectè notat Suarez in 1. 2. tr. 2. disp. 1. de volunt. sec. 4. num. 12. etsi quis effectum, ex causa prohibita consequentem, in seipso nolit, vel displicentiam de eo habeat, tamen hic est moraliter voluntarius; quia sibi non opponuntur, involuntarium in se, seu nolitum objectivè, & voluntarium in causa: sive intentio formalis causæ, quæ moraliter etiam censetur esse intentio effectus, & nolitio ipsius effectus. Sic, licet directè nolis occidere hominem, si tamen, animadverso periculo, velis, non adhibita sufficienti diligentia ad cavendum homicidium, explodere sclopetum, & homicidium ex ea explosione sequatur, erit hoc tibi voluntarium in causa, & tibi imputabitur.

25. Dico 3. Si causa voluntaria est causa per se effectus in genere physico, vel morali, simulque est affecta præcepto, vel prohibitione, utique effectus est in ipsa voluntarius. Hanc conclusionem omnes recipiunt, & non tam opus habet probatione, quàm terminorum explicatione. Causa per se in genere physico est, quæ ex natura sua est determinata ad effectum, & ex qua effectus, physica saltem necessitate, sequitur. Sic ignis applicatus materię combustibili, est causa per se physica combustionis, quamvis supernaturaliter posset impediri. Qui ergo adibus proximi applicat injustè ignem contra præceptum naturale, ei utique voluntaria est, ac imputatur combustio.

Causa per se in genere morali est illa, quæ ex natura sua tendit ad productionem effectus, quamvis hic non necessariò sequi debeat. Talis causa sunt preces, consilia, præcepta, minæ &c. quorum intrinsecus finis est, movere, quantum est in ipsis, ad positionem talis effectus, quamvis sæpe non permoveant. Qui itaque voluntariè præceptum, aut consilium injustum dat, vel preces, aut minas prohibitas, adhibet &c. quamvis effectum nolit, tamen censetur velle effectum in causa; si enim censetur effectum velle is, qui tantum causam per accidens, prohibitam tamen, vult, quanto magis, qui causam per se?

Quamvis autem, qui ponit causam per se, præsertim moralem, sapissime effectum directè in se velit, non tamen id semper fieri necesse est. e. g. aliquis corruptus pecuniâ, vel motus alia spe, aut timore, dat alteri consilium, ut placeat tertio, quamvis interius cuperet, ut id non admitteretur (qua ratione satisfecisset tertio illi, & tamen obligationem e. g. restituendi damnum, vel similem, evitasset) interim tamen talis in æstimatione morali censetur intendisse effectum, & esse ejus causa moralis; effet enim valde ridiculum, dicere: Ego hortor, & suadeo, ut hoc facias, non tamen te ad id volo inducere, sed tantum id permittere. Hinc positio talis causæ in

in æstimatione morali est inseparabilis ab intentione effectus, saltem moraliter imputabili. Unde, si effectus licite intendi non potest, hoc ipso est prohibitum, dare consilium in ordine ad illum.

26. Dico 4. Si causa physica per se effectus, non est præcepta, aut prohibita, & intenditur, non in ordine ad hunc effectum, sed ad alium; tunc ille prior effectus non est moraliter voluntarius, seu imputabilis, ita Gormaz, & alii communiter, saltem quoad rem, in quantum scilicet intelligitur, talis effectus non esse imputabilis ad culpam. Probatur. Sæpe causa physica simul producit duos effectus, & aliquis habet jus ad unum, non verò ad alterum, tunc, si quis tantum intendat priorem, secundus est moraliter pure permissus, nec imputabilis: ergo, probatur antec. voluntas in tali casu, juxta moralem æstimationem, censetur tantum tendere in causam formaliter talem, seu ut in causam effectus sibi liciti, ab altera verò formalitate præscindere: ergo non censetur, alterum effectum mediata intendere.

Probatur exemplis. Sic, (quod est exemplum allatum à Gormaz *n. 103. de act. hum.*) si quis habens jus, riget suum hortum, quamvis hæc irrigatio, simul cum fecunditate horti proprii, afferat damnum horto alieno, in quem aqua defluit, damnum hoc est pure permissum. Sic, si in gravi, ac periculoso morbo medicus videns, medicinam, unice potentem mederi, allaturam ex altera parte aliquod nocumentum minus ægroto, attamen in his circumstantiis non curandum, adhibeat eam medicinam, istud damnum in morali æstimatione pure permittit. Sic confessorius sciens ex auditione turpissimorum actuum orituros naturaliter in se motus quosdam inhonestos, si tamen sacramentum illud administret, moraliter eos motus tantum permittit: imò satis communiter solent ii vocari involuntarii. Sic, si quis, ut salvet vitam, fugiens conculcet necessariò dormientem in via infantem, moraliter tantum permittit ejus necem, certe non peccat, ut communiter docent cum Layman *l. 3. tr. 3. p. 3. c. 3. n. 1. sub finem*. Plura alia exempla exhibent Theologi morales.

27. An autem in talibus casibus effectus illi, e. g. damnum alterius, vel motus inhonestus, dicendi sint voluntarii saltem physice, questio videtur de nomine, in qua authores discrepant. Et quidem tales effectus esse indirectè voluntarios, volunt Suarez, Vasquez, Layman *l. 1. tr. 2. c. 3. n. 5.* & alii multi, dicuntque, eis convenire totam definitionem indirectè voluntarii; cum sint mediata, sive indirectè, ab intrinseco, quatenus scilicet causa per se cum iis connexa est immediatè à voluntate, seu ab intrinseco, & consequenter ipsi sunt mediata ab intrinseco, seu à voluntate, tanquam principio: insuper etiam sunt præcogniti, adeoque cum præcognitione.

Gormaz verò, & alii, id negant; quia videntur ipsis illi motus inhonesti, vel alius turpior effectus in confessorio ortus, aut conculcatio infantis, non esse dicendi voluntarii; cum videatur mirabile, e. g. voluntariam occisionem innocentis non esse peccaminosam. Sed hi auctores debent, vel aliter explicare definitionem communem, vel aliquid in ea subintelligere, e. g.

quod sit ab intrinseco ita, ut voluntas, vel physice, vel moraliter, intendat causam ut causam huius effectus, seu causam, quæ etiam respectivè ad agentem (quemadmodum ait Gormaz) sit causa per se effectus, nec agens habeat jus ad ponendam eam causam propter alium effectum juxta dicta *n. 26.* si enim ita causam intendat, quamvis physice effectum nolit, tamen eum in æstimatione morali velle censetur, ut dictum *num. 24.* Questio hæc de nomine non est magni momenti: unde sentiat quisque, quod lubet.

28. Quæ hucusque diximus de effectu indirectè voluntario in causa positiva, cum proportionem accipiendâ sunt de effectu voluntario in causa negativa, seu in omissione; nam, si ommissio est prohibita, ne sequatur effectus, hic erit voluntarius in ea omissione. Sic (quod est exemplum S. Thomæ *1. 2. q. 6. a. 3.*) submersio navis est voluntaria gubernatori, in omissione debite diligentie, ad illam conservandam, ad quam obligatur præcepto naturali, vel positivo justitiæ. Si quis autem non teneretur ad impediendam submersionem ullo præcepto, etiam charitatis, tunc talis submersio ei non esset voluntaria, saltem moraliter; quia tunc haberet jus ad omissionem, non ut causam submersionis, sed e. g. ad servandam vitam aliorum, qui alibi periclitantur. An autem sit in physico sensu aliquo modo voluntaria, explicandum est juxta dicta *num. 27.* de voluntario in causa positiva. Addendum etiam, si ommissio sit pura, hoc est, absque ullo actu voluntatis, tunc utique effectum non fore positivè voluntarium, sed tantum negativè, sicut ipsa pura ommissio. An autem talis ommissio sit possibilis, dicemus infra.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

29. **O**B. 1. contra 1. concl. DEO peccanti nostri peccata, sunt illa voluntaria: sed non sunt ei præcepta, neque prohibita: ergo non requiritur prohibitio, vel præceptum, ad voluntarium in causa per accidens. Confirm. Si peccata non essent DEO voluntaria, tunc ideo; quia DEUS non determinat ad illa: sed causa per accidens determinat ad effectum: ergo. Resp. Arraigâ quidem *de act. hum. disp. 8. sec. 6. n. 45.* admittit, peccata esse DEO aliquo modo indirectè voluntaria: sed hic modus loquendi non videtur sine gravissimis rationibus admittendus. Aliud est, quod permissio sit voluntaria: aliud, quod peccatum permissum: illud est verum, hoc falsum: nec plus vult S. Aug. quando dicit, nihil fieri præter voluntatem DEI; nam ait, nihil futurum, si DEUS non sineret: non autem sinere nolentem, sed volentem. In forma. neg. ma. Ad confirm. neg. ma. Determinare, vel non determinare refertur ad liberum; quia libertas exigit, ut indifferentia determinetur: at voluntarium non exigit, aut supponit indifferens; cum amor necessarius DEI, & beatificus Beatorum, sit maximè voluntarius.

30. Dices 1. DEO saltem sunt voluntaria peccata

peccata in omissione, vel negatione auxiliorum efficacium: ergo. Resp. neg. antec. tum, quia, DEUS non tenetur auxilia efficaciter dare, tum, quia ex inefficacibus non sequuntur necessarii peccata. Dices 2. Saltem motus inhonesti concupiscentiae, necessario surgentes in natura humana, sunt DEO voluntarii. Resp. Gormaz n. 172. de act. hum. neg. antec. & putat, eos provenire debere, vel à damone, vel à liberis causis, aut actionibus hominum. Respondeo, motus illos, si qui naturaliter oriuntur ab ipsa natura, ex se non esse malum morale, seu moraliter inhonestos, aut culpabiles; nam, si sint prorsus indeliberati, se habent ut motus brutorum, qui moraliter mali non sunt. Adde, quod in statu matrimoniali cohoneftentur; unde tantum sunt moraliter mali, si extra hunc statum deliberatè, vel saltem semideliberatè, admitti sint: hæc autem admisso, vel consensus in eos, non est à DEO.

31. Dices 3. Motus illi moraliter inclinant ad peccandum. Resp. non videri, eos inclinare per se ad consensum, in quo stat ratio peccati: minus, moraliter ad eum necessitare, nisi accedat negligentia, aut malitia voluntatis: & docet idem Gormaz loc. cit. moralem necessitatem peccandi probabilius non oriri ex natura pura, sed ex peccato originali, cuius causa DEUS non est. Si autem omittere velis, orituram fuisse, etiam in statu puræ naturæ, istam necessitatem peccandi, dicere debes, quod ea non tollat libertatem physicam, adeoque DEUS sit tantum causa per accidens peccatorum: item debes negare paritatem cum causis moralibus, precibus, consilio; quia harum finis intrinsecus est, tendere ad id, quod suadent: non autem illorum morum finis est peccatum, sed dispendere ad propagandam speciem humanam in suo statu, & modo. Item debes negare paritatem cum habitibus vitiis, quos DEUS juxta communionem, contra Arriagam, non potest infundere; quia etiam istorum finis intrinsecus est inclinare ad peccatum &c.

Dices 4. Natura humana per se inclinat ad peccatum veniale. Resp. neg. sed per se tantum est infirma, ut moraliter non possit resistere omnibus omnino tentationibus, vel allici-entibus ad peccandum: quæ allicientia &c. non proveniunt à DEO, tanquam causa per se. Adde tandem, quod ex his motibus non tam impugnetur prima conclusio (quia isti motus essent, ad mentem adversariorum, causa per se) quam dicta n. 27.

32. Ob. 2. Martyr voluntarie moritur, quin detur præceptum moriendi (licet enim fugeret) & simul est tantum causa per accidens mortis: ergo. Confir. 1. Effectus omnis causæ voluntariæ est voluntarius: ergo etiam effectus causæ voluntariæ per accidens. Confir. 2. Effectus talis mediâtè causatur à voluntate: ergo est mediâtè voluntarius. Resp. 1. Martyr ordinariè directè vult pati martyrium: scilicet ex suppositione, quod tyrannus illud velit inferre: quam suppositionem ille tantum permittit. Si contendas, posse martyrem etiam velle martyrium indirectè in causa, e. g. in omissione fugæ, vel in prædicatione Evangelii, respondeo, posse dici, has causas, licet non sint rigore præceptæ, esse tamen suasas, vel per modum consilii

R. P. Ant. Mayr Theol. Tom. I.

propositas, quod sufficit. In forma neg suppositum antecedentis, quod martyr tantum indirectè voluntarie moriatur: vel, si hoc evincas, neg. 2. p. ant. datur enim præceptum moriendi latius dictum ex n. 23. Ad 1. confir. neg. antec. alias etiam esset voluntarius effectus, qui neque esset prævisus. Si dicas, requiri prævisionem, dicimus nos, requiri præceptum &c. Idque ob nostras rationes. Ad 2. confir. dist. antec. talis effectus causatur effectivè, conc. antec. affectivè, neg. antec. & consequ. Retorsio iterum adest in effectu non præcognito.

33. Ob. 3. contra 2. conclusionem. Effectus non magis procedit à voluntate, sive detur præceptum, aut prohibitio, sive non: ergo propterea non est magis voluntarius. Confir. 1. Præceptum se habet extrinsecè ad effectum: ergo non facit eum voluntarium. Confir. 2. Præceptum non est processio effectus à voluntate: ergo ipsum non facit voluntarium. Resp. dist. antec. Effectus non magis procedit à voluntate, ut præcisè agente physice, conc. antec. non magis à voluntate, ut antecedenter connexa cum effectu, neg. antec. & consequ. Præceptum quidem non tribuit voluntati majores vires physicas ad producendum effectum, tamen superaddit moralem aliquam connexionem, vi cuius effectus magis imputatur voluntati: unde, cum ad denominationem voluntarii, requiratur connexio causæ cum effectu, ut dictum n. 22. hæc autem possit esse physica, vel moralis, præceptum tribuens connexionem moralem, jam aliquid facit ad voluntarietatem.

Ad 1. confir. neg. consequ. licet enim præceptum non sit quid intrinsecum effectui, potest tamen eum denominare; nam denominatio voluntarii potest partialiter esse extrinseca, sicut denominatio liberi. Si contrariam opinionem de libertate actuum tenere velis, poteris, imò debebis dicere, talem actum voluntarium, vel liberum, habere essentialem respectum ad præceptum, vel saltem ad ejus cognitionem; cum ista constituat actum primum liberum, essentialiter ab actu secundo respectum: & iste saltem respectus intrinsecus reddet actum intrinsecè voluntarium. Ad 2. confir. conc. vel om. antec. neg. consequ. Sufficit, si præceptum sit connexio antecedens effectus cum causa; sic enim jam denominat eum voluntarium.

34. Ob. 4. Votum fugiendi causam per accidens, non facit effectum voluntarium in causa: ergo neque præceptum: consequentia videtur clara; quia præceptum non magis, quam votum, connectit causam cum effectu, & voluntarietatem, seu voluntarietatem unius cum voluntarietate alterius: neque etiam est minor vis in obligatione voti, quam in obligatione præcepti. prob. antec. si votum faceret effectum voluntarium, tunc, si quis voveret, vitaturum se causam per accidens e. g. inhonestorum motuum, & tamen postea eam non vitaret, sed adhiberet, ei essent motus illi voluntarii: & consequenter, si alicubi voluntaria procuratio talium motuum esset casus reservatus, sicut esse potest, talis incidere in casum reservatum: hoc videtur nimis durum: ergo. Resp. neg. antec. ad prob. neg. min. ex suppositione, quod omnis voluntaria procuratio talium mo-

H

tuum

tuum esset reservata: an autem reservata sit omnis, vel an tantum illa, cujus voluntarietas oritur ex obligatione, omnibus, illum statum amplexis, communi, desumendum est ex statutis, vel declarationibus superiorum. Gormaz *n. 178. de act. hum.* putat, tantum hanc posteriorem procuracionem esse reservatam.

35. Ob. 5. Ex nostra doctrina sequeretur, quod gubernatori urbis, qui obligatur ex iustitia ad impediendas turbas, & cades, si ex culpabili ejus negligentia oriretur homicidium, istud ipsi esset voluntarium: hoc dici non potest: ergo. prob. min. hac ratione, vel ipse fieret irregularis, tanquam voluntaria causa homicidii, vel talis causa non subiceret irregularitati: utrumque est absurdum: ergo. Confir. Etiam obligatio precepti charitatis faceret homicidium, ex negligentia ortum, voluntarium: ergo etiam, qui tantum obligaretur ex charitate ad illud impediendum, & negligeret, fieret irregularis: hoc est durissimum: ergo. Resp. conc. ma. neg. min. ad prob. neg. min. Utrumque defendunt graves auctores, & quidem, talem incurere irregularitatem, docent Suarez *de censuris disp. 45. sec. 4. n. 5.* qui ait, hanc esse communem. Eandem tenet Navarrus, Leander à SS. Sacramento, Layman *l. 3. sec. 5. tr. 3. p. 3. c. 4. n. 7.* Molina, Gormaz, *de act. hum. n. 181. § 183.* la Croix *l. 7. n. 499.* & plures alii, ab his citati.

36. Oppositum tenent alii citati apud eosdem, ex hac ratione, quod irregularitas non debeat imponi, nisi clare eam canon quidam imponat: nullum autem canonem eam imponere, tantum non impediendi homicidium. Sed non male respondet Suarez, canones loqui moraliter, adeoque etiam de illo, qui in aestimatione morali est homicida, qualis est non impediens culpabiliter homicidium, si ex iustitia id impedire tenebatur: & addit, talem etiam in jure civili puniri, ac si ipse homicidium commisisset. Hæc ratio videtur firmitior, quam illa ab aliis allata, scilicet, sententiam excommunicationis ferri contra non impediens percussorem clerici *C. Quantæ. 47. de sententia excom.* consequenter censendum, eam etiam ferri contra non impediens homicidium; nam (ut Suarez, non sententiam, sed rationem refellens, reponit) non est firmum argumentum ab uno casu statuta poenæ ad alterum; in hujusmodi enim rebus ostendendum est jus expressum.

Ad confirm. neg. conseq. nam, ut ait Layman, & Suarez *loc. cit.* homicidium propriè est peccatum contra quintum præceptum, & contra iustitiam, non tantum contra charitatem: nec talis est propriè homicida, licet ei aliquo modo, in ea omissione, sit voluntaria mors alterius. Quod si aliquando canones talem vocant homicidam, e. g. illum, qui pauperem non pavit, sed fame mori permisit, loquuntur in sensu latiore, ut ait Eximius, accipiuntque homicidium pro omni culpa commissa, circa debitam conservationem vitæ proximi: & addit Suarez, in hoc ferè convenire auctores, quos multos etiam citant Gormaz, & La Croix. Quamvis igitur talis sit aliquo modo causa voluntaria homicidii, tamen non est talis causa, quæ accipiat in aestimatione morali denominationem homicidæ; ad hanc enim non sufficit, ut sit causa

voluntaria, sed requiritur, ut sit causa contra iustitiam peccans.

37. Ob. 6. contra dicta *num. 27.* Quamvis nullum adsit præceptum, tamen effectus, in causa per se physica, jam virtualiter continetur, & cum ipsa connectitur: ergo jam datur voluntarium in causa. prob. conseq. intentio causæ, quæ videtur connexa, & virtualiter continere effectum, est virtualiter intentio effectus: ergo. Resp. ad mentem auctorum, qui negant, tunc dari voluntarium. om. antec. neg. conseq. non enim sufficit hoc ad voluntarium; quia per hoc tantum habetur, ut effectus procedat aliquo modo à voluntate physice effectivè, sed non affectivè; ad hoc secundum mentem requiritur, ut causa, in aestimatione morali, intendatur, tanquam causa hujus effectus: & non ex jure aliquo ita in ordine ad alium effectum intendatur, ut ratione juris ad istum, in sensu morali non censetur tendere in priorem.

38. Dices 1. Juxta dicta posset DEUS prædeterminare ad peccatum, quin istud ei esset voluntarium: hoc dici non potest: ergo. prob. ma. prædeterminatio, licet esset causa per se physica peccati, non tamen esset DEO prohibita: ergo non esset in ea voluntarium peccatum. Resp. Etiam Arriaga, qui admittit, peccata posse DEO esse aliquo modo indirectè voluntaria, tamen non admittit talem prædeterminationem. In forma. neg. ma. ad prob. neg. antec. non enim DEO foret præcisè aliquo modo voluntarium peccatum, in sensu aliquo physico, sed etiam in morali; quia, licet non detur præceptum rigorosè dictum respectu DEI, datur tamen obligatio, nam DEUS multiplicem habet obligationem, quæ potest dici præceptum in sensu lato, in quo sumimus hic præceptum ex dictis *num. 23.* vi cuius obstringitur, ad non ponendam prædeterminationem ad peccatum. Prima est orta ex fidelitate, vel certè ex immutabilitate, aut veracitate, vi cuius DEUS homini debet relinquere libertatem, quam ei promissit, vel certè dixit, se ei dedisse, ac reliquisse: cum igitur prædeterminatio tollat libertatem, ut hic suppono, ex *trakt. de DEO à num. 448.* non potest DEUS eam immittere. Hæc quidem obligatio non pugnat potius contra prædeterminationem ad actum malum, quam ad actum bonum: at pugnat potius sequens, seu secunda obligatio DEUS ratione suæ æquissimæ voluntatis obligatur, ad non præcipienda impossibilia, quod tamen faceret, & quidem sub gravissimis poenis si prædeterminando ad peccatum, præciperet simul ejus omissionem. Tertia obligatio oritur ex sanctitate Divina, vi cuius DEUS tenetur, ad nihil determinare, quod est contra bonos mores, vel virtutes: ergo non potest prædeterminare ad peccatum, & nec ad materiale, nec ad formale peccatum; quia vel non distinguuntur realiter, vel unum ex altero indispensabiliter sequitur, ut probatum *trakt. de DEO à num. 451.*

39. Dices 2. Ex his principiis sequeretur, quod non daretur obligatio, orta ex sanctitate Divina, ad non prædeterminandum ad peccatum: ergo. prob. ant. non est obligatio in DEO ad non permittendum peccatum: sed, si etiam prædeterminaret, tantum permetteret peccatum: ergo.

ergo. ma. est certa. mi prob. posset dici, quod DEUS intenderet prædeterminationem ex jure primæ causæ, & primi liberi: peccatum autem purè permitteret: ergo. Resp. neg. antec. ad prob. neg. mi. ad hujus prob. neg. antec. nam ipsa prædeterminatio ad materiale peccati repugnat sanctitati Divinæ; huic enim repugnat imponere, sub gravissimis, & æternis poenis, præcepta impossibilia: ergo vi sanctitatis suæ DEUS obligatur ad non ponendum id, quod reddit impossibilem impletionem præceptorum. Secundo. Cum prædeterminationis ad peccatum unicuique effectus, & finis, sit ipsum peccatum, non potest à DEO intendi ad alium effectum, ad quem DEUS habeat jus. Nec potest dici, quod finis DEI tantum sit, exercere suam libertatem, vel jus causæ primæ: sicut homo non potest aliquid ponere, ex quo necessariò sequitur aliquid malum, dicendo, se non querere illud malum, sed tantum suam recreationem, vel libertatem: sed debet illud, quod ponit, esse utile ad duos effectus, ita, ut unus permitti, alter intendi dicatur, ut dictum supra num. 26.

40. Dices 3. Ex hoc tantum sequitur, quod DEUS sit obligatus ad omittendam prædeterminationem, ratione sui, non verò ratione peccati subsequenti, sicut quilibet homo est obligatus ad vitandam fornicationem, ratione sui, non verò ratione peccati originalis subsequenti. Resp. nego paritatem. Fornicatio non est causa per se peccati originalis; nam, quamvis Adam non peccasset, tamen fornicatio fuisset prohibita, & probabilius etiam commissa, quin secutum fuisset ex ea originale peccatum. Insuper non magis causatur peccatum originale à fornicatione, quam à copula matrimoniali: at verò prædeterminatio est causa per se, & quidem metaphysicè connexa cum peccato. Dices 4. Licet prædeterminatio sit causa per se peccati, in genere physico, non est talis in genere, vel estimatione morali. Resp. esse in utroque; nam, ut causa per se in genere physico, non sit talis in genere morali, debet esse causa duorum effectuum, quorum unus ab agente ex suo jure possit intendi: atqui prædeterminatio, ut modò dictum, non est causa duorum effectuum; sed tantum unus, scilicet ipsius peccati, quod DEUS nequit intendere: & consequenter neque ex ullo alio capite potest intendere prædeterminationem: sed hæc etiam debet ab eo odio haberi propter metaphysicam connexionem cum peccato.

Secundo, si dantur duo effectus causæ per se, tunc alter etiam, qui permittitur, non debet esse peccatum formale, vel indispensabiliter connexus cum peccato formali: sed debet esse actus aliquis, saltem ut plurimum, externus, ex natura sua indifferens, qui hoc ipso, quod non intendatur, non sit peccatum. Sic e. g. concubatio infantis in casu num. 26. est actus tantum externus, indifferens ad peccatum, & hoc ipso, quod non intendatur, non est formaliter peccaminosus, neque metaphysicè connexus cum peccato; aliàs tam parum posset poni concubatio illa ad salvandam vitam, quam parum negatio fidei, vel cultus etiam tantum externus idoli, ad eandem servandam, poni potest. Prædeterminationis autem dictæ effectus est formaliter peccaminosus, vel certè metaphysicè cum peccato connexus.

Tertiò ipsa sanctitas Divina obligat DEUM ad omittendam hanc prædeterminationem; quia obligat ipsum, ne committat, ut ex sua determinatione sequatur aliquid contra honestatem morum, & oppositum rectissimæ suæ voluntati, quodque necessariò ipse debeat odisse: & consequenter ad tale quid ponendum non se extendit jus primi liberi, sicut non se extendit ad odio habendum DEUM, vel puniendos bonos, & præmiandos malos.

41. Ob. 7. Si non omnis causa per se reddit effectum voluntarium indirectè, sive in causa, tunc neque illi, qui igni apponit ligna, erit combustio voluntaria, sine præcepto: item neque apponenti media, ad consequendum finem, erit voluntarius finis: hæc videntur paradoxa: ergo. Respondeo ad 1. dist. ma. si apponat ligna in ordine ad alium effectum, ad quem habet jus. conc. ma. fecus. neg. ma. & dist. sic mi. neg. consequ. sicut, qui accendit ignem, ut se calefaciat, tantum permittit fumum, sic etiam admovent ligna, in ordine ad alium effectum, posset tantum permittere combustionem.

At quia difficulter assignatur alius effectus, quam nutritio, vel conservatio ignis, in qua imbibitur combustio, aut calefactio, in ordine ad quam combustio est medium, hinc ista ordinariè directè intenditur, tanquam medium ad finem. Posset tamen in aliquo casu combustio non intendi. e. g. fusores campanarum, dum trabe lignea gyrant æs liquefactum (quo causa vident, lignum concepturum ignem) tamen non videntur intendere ejus combustionem. Quoad 2. p. neg. ma. Ponere media propter finem est directè intendere finem: imò intentio finis directæ, est prior ad positionem mediorum: unde finis est directè voluntarius. Aliud est, si medium, aptum ad duplicem finem, intendatur propter unum; tunc enim potest alter tantum permitti: & hoc fit in casibus medicinæ, irrigationis, concubationis, de quibus num. 26.

ARTICULUS V.

Quomodo ad voluntarium se habeant metus, & concupiscentia.

42. **V**oluntas, aut incitatur ad fugam mali, aut ad prosecutionem boni: hæc autem incitamenta S. Thomas videtur comprehendisse, sub metu, & concupiscentia. *Concupiscentia* ex La Croix l. 5. part. 1. num. 67. § 71. habet multas significationes, & præsertim sæpe per eam intelligitur *fomes peccati*: hic autem intelligitur *appetitus boni delectabilis, non perfectè subordinatus rectæ rationi*, & quidem appetitus actualis, seu actus potentia ita appetentis: sicut etiam metus sumitur pro metu actuali. *Metus* autem ex Ulpiano definitur *mentis trepidatio, instantis, vel futuri periculi causa*, vel ex eodem La Croix part. 2. n. 631. est *actus voluntatis fugiens malum imminens*.

Alius autem est *metus absolutè gravis, sive cadens in constantem virum*, scilicet quo, quamvis aliquis corripitur, non amittit nomen viri fortis, vel constantis; vocatur etiam à Juristis

metus probabilis & iustus, quando scilicet nemo improbare potest, quod quis in illis circumstantiis timeat, & hinc merito, ac iuste, timet. Talis est metus mortis, mutilationis, longi carceris, exilii, atrocis cruciatus, stupri inferendi, servitutis, &c. si hæc sibi ipsi, vel arctissime sanguine conjunctis imminet. vide La Croix loc. cit. Alius est *metus respectivè gravis*, propter quem non quidem vir fortis, sed tamen persona, cui incutitur, valde trepidare potest; utique enim minus malum merito terrere potest foeminam, puerum, senem &c. quam virum fortem. Alius est *metus levis*, qui scilicet non vehementer conturbat, sed facile potest excuti: & de his, scilicet metu, & concupiscentia, quaeritur, an, & quomodo caudent, augeant, vel minuant voluntarium.

43. Prænotandum autem, terminum simpliciter additum voluntario, vel involuntario, posse in diversa significatione accipi, ut advertit Suarez in 1. 2. tr. de voluntar. disp. 3. sec. 1. n. 2. Primò, ut simpliciter appellet super objectum, atque significet, objectum simpliciter, hoc est, purè, & nudè in se consideratum, præcindendo à circumstantiis: & sic projectio mereium in mare, præcisa à circumstantiis imminetis naufragii, est simpliciter involuntaria; quia scilicet præcisa à circumstantiis necessitatis, vel utilitatis, ad evitandum naufragium, causaret positivam nolitatem, affectivè, saltem efficacem, juxta dicta n. 12.

Secundò, ut simpliciter appellet super actum voluntatis, atque idem significet, ac, purè voluntarium absque mixtione involuntarii, etiam secundum quid; & in hoc sensu loquitur S. Thomas 2. 2. q. 142. a. 3. in corp. dicens de factis ex timore: *Non sunt simpliciter voluntaria, sed mixta, ut dicitur in 3. ethicorum*. Tertiò, ut simpliciter significet prævalentiam, atque adeò simpliciter voluntarium significet id, quod efficaciter volumus, quamvis ineffaciter nolumus: & in hoc sensu loquitur S. Thomas. 1. 2. q. 6. a. 6. in corp. dicens de factis ex metu: *Sunt enim voluntaria simpliciter, involuntaria autem secundum quid*. Atque in hoc sensu etiam locuti sumus n. 9. imò etiam hic loquimur.

44. Dico 1. Quæ ex metu fiunt, sunt simpliciter voluntaria. ita SS. PP. Augustinus, Nisæus, Damascenus, Anselmus, citati à Suarez in 1. 2. tr. 2. de voluntar. disp. 3. sec. 1. n. 3. & sec. 2. n. 1. S. Thomas citatus n. præc. Suarez, Gormaz, & alii plurimi. Probatur. Quæ ex metu fiunt, verè fiunt ab ipsa voluntate, adeoque ab intrinseco: insuper fiunt cum præcognitione; supponimus enim, metum non auferre usum rationis: ergo sunt voluntaria ex n. 3. & seq. Confirm. 1. Plurima, quæ ex metu fiunt, sunt peccata: adeoque libera: ergo sunt voluntaria; quia simpliciter voluntarium in positivè libero includitur. Confirm. 2. & magis explicatur. Aliud est, operari tantum cum metu; ita, ut metus non sit causa, sed tantum comes actionis: sicut e. g. Christus timuit mortem: at non ex timore eam obiit, sed ex amore DEI, ac hominum; & in hoc casu metus nihil causat, sed vincitur: & de hoc casu non agimus. Aliud est, operari ex metu, si ve ita, ut metus impellat ad volendam efficaciter aliquam actionem, e. g. projectionem mer-

cium in mare, quam in aliis circumstantiis metator nollet: atqui impellere ad simpliciter volendum est causare simpliciter voluntarium, ut patet ex terminis: ergo, quod agitur ex metu, tanquam causâ, est simpliciter voluntarium.

45. Dico 2. Metus, qui causat simpliciter voluntarium, non causat formaliter involuntarium secundum quid, sed tantum materialiter. Prob. Metus hic non est causa nolitatis circa objectum, hic, & nunc simpliciter quidem volitum, sed ineffaciter simul nolitum: ergo non est causa formæ denominantis involuntarium secundum quid. verbo: res non est ineffaciter nolita propter metum, propter quem est simpliciter volita, sed propter aliam rationem, vel alium metum. e. g. projectio mereium non est nolita propter metum naufragii, sed propter metum paupertatis: ergo non metus naufragii, sed metus paupertatis causat, vel reddit eam projectionem involuntariam secundum quid. Hinc metus naufragii tantum causat materialiter involuntarium; quia movet voluntatem ad volendum aliquod objectum, seu aliquam materiam, quæ ex alio capite, scilicet ex metu paupertatis, est involuntaria secundum quid.

Neque tamen hoc semper contingit; nam, quando causa metus non est nolita, neque voluntas ullo modo amplectitur motiva absterrentia, tunc actus ex metu est purè voluntarius absque mixtione involuntarii. Sic, qui ex metu gehennæ dolet, se DEUM offendisse, habet dolorem simpliciter voluntarium; non enim displicet ei gehenna, nec DEUS peccata puniens illo igne: neque habet hunc actum conditionatum: *Peccarem iterum, si non esset gehenna*; alias non doleret salutariter, sed iterum peccare: ergo nihil est ei nolitum, adeoque nihil involuntarium secundum quid. Sic etiam homo honestè abstinet à furto ex metu infamiæ, vel legis, furta punientis, quin velit abesse infamiam à furto, vel non esse legem punientem: aut quin vellet furari, si infamia, aut lex non esset. Quia tamen frequentius, quando agitur ex metu, odio habetur causa metus, vel voluntas ineffaciter amplectitur motiva absterrentia, hinc, denominatione desumpta à potiori, dicitur metus causare involuntarium secundum quid.

46. Quæ de metu dicta sunt, eadem de vi, seu violentia, intelligenda sunt; si vis non omnino cogat ad actum externum contra voluntatem; nam, si hoc fieret, actus esset simpliciter involuntarius, ob nolitatem saltem affectivè efficacem. Dixi, ad actum externum; quia ad ipsam volitionem internam nemo cogi potest ex n. 16. Dicitur tamen, voluntati inferri violentiam, quando adducitur ad consensum per aliquid, cui ipsa valde renititur. Ubi etiam nota discrimen inter violentum, coactum, & involuntarium. Violentum est, quod est contra appetitum innatum, & datur etiam respectu inanimatorum. Coactum, seu invitum est contra appetitum elicatum, & ita quidem, ut appetitus, quantum in se est, excludat permissionem effectus. Involuntarium positivè (de quo est sermo) est etiam contra appetitum elicatum, sed tamen per se non excludit permissionem effectus.

47. Dico 3. concupiscentia auget intensivè voluntarium.

voluntarium. ita S. Thomas 1. 2. q. 6. a. 7. & Thomista, Suarez, & alii plurimi. Probatur. Concupiscentia, ceteris paribus, est causa, ut voluntas majore conatu, & intensiore affectu, velit, ut experientia monstrat: hoc est augere voluntarium: ergo. An autem concupiscentia causet purè voluntarium, an mixtum, potest esse questio de re, potest esse questio de nomine. Prima est, an actus ex concupiscentia non simul compatiatur aliquam inefficacem volitionem, vel aversionem, si non circa objectum, nudè in se ipso spectatum, saltem circa id, ut vestitum certis circumstantiis: & ad hanc respondeo affirmativè, ac puto, discurrendum ferme, sicut de metu n. 45. & dicendum, concupiscentiam formaliter causare purè voluntarium, quamvis possit etiam causare materialiter involuntarium secundum quid; nam ratione concupiscentiæ voluntas fertur in objectum cum sola inclinatione, nec concupiscentia est ratio ullius aversionis ab eo: at verò possunt esse aliæ rationes, quæ displicentiam aliquam, vel aversionem inefficacem circa objectum causant. Sic, qui ex concupiscentia actu fertur in voluptates carnis, potest tamen simul habere remorsum conscientiae, eò quod sciat, annexas esse poenas æternas, quæ connexio ei causat aliquam displicentiam inefficacem in iis voluptatibus.

48. Altera est questio de nomine, an non tamen actus, ex concupiscentia ortus, stante illa inefficaci aversione, possit dici purè voluntarius: & resp. si per purè voluntarium intelligatur actus, qui sponte fit cum desiderio ipsius actionis per se, & non tantum ratione circumstantiarum, seu ad vitandum majus malum, si ne renitentia voluntatis, vi cuius actionem omitteret, si non majus malum metuere &c. (quæ non quidem semper, sed tamen frequenter occurrere solent in actibus ex metu factis, ubi quis non amplectitur actionem propter se ipsam, sed tantum propter circumstantiam majorem mali vitandi, & agit cum renitentia) si, inquam, per purè voluntarium hoc tantum intelligatur, tunc concupiscentia semper causat purè voluntarium. Sic ex concupiscentia lucri mercator, insuper habitis periculis, navigat per mare, & peccator sponte, & cum desiderio actionis obsecrat, ruit in flagitium. Si autem intelligatur per purè voluntarium id, quod excludit quamcunque renitentiam &c. tale, saltem non semper, causat concupiscentia. At, quia Aristoteles, & D. Thomas, sentiunt, concupiscentiam causare purè voluntarium, admitrendus videtur prior sensus, vel prior explicatio purè voluntarii. Addo etiam, sermonem hic esse debere de concupiscentia antecedente actum; alias non potest eum causare, si primum sequatur, e. g. si posita jam volitione primum excitetur, aut sponte, vel per naturalem redundantiam, postea oriatur.

ARTICULUS VI

Solvuntur Objectiones.

49. **O**B. 1. contra 1. conclus. Quæ ex metu fiunt, sunt juxta S. Thomam, & Aristotelem sim-

pliciter involuntaria: ergo. Confir. 1. Juxta nos transgressio legis, ex metu facta, esset peccaminosa: hoc est nimis durum: ergo. Confir. 2. Etiam contractus, metu extorti, essent validi: hoc est falsum: ergo. Resp. dist. antec. Sunt involuntaria in eo sensu, in quo nos hic non loquimur. conc. antec. in nostro sensu. neg. antec. & conf. vide n. 43. ubi citatus est S. Thomas, etiam loquens in nostro sensu. Ad 1. confir. conc. ma. neg. min. Utrique peccat, qui metu, etiam mortis, negat fidem &c. Addo tamen, quod, si metus omnino turbaret rationem, non maneret cognitio necessariò requisita, adeoque nec voluntarium, nec liberum, nec peccatum. Addo secundò, quod, si metus sit gravis, sæpe excuset ab observatione legis, & tunc actio, etiam voluntaria, non est amplius contra legem: quæ de re de la Croix l. 1. n. 775. breviter tradit has tres regulas.

Prima est, si actio, contraria legi, est intrinsecè mala, metus excusare non potest, ut est clarum. 2. Si est contra bonum commune, non excusat metus mali particularis; quia illud prævalet. 3. Si actio, vel omisio, non est intrinsecè mala, neque præjudicat bono communi, metus damni gravis excusare poterit à peccato; quia legislator non censetur, velle obligare cum tanto incommodo. Quis autem metus sit gravis in particularibus casibus, desumendum est ex objecto metus, ex persona timente, ex aliis circumstantiis prudenter examinatis.

Ad 2. confir. dist. ma. Essent validi aliqui contractus ex metu facti. conc. ma. omnes. neg. ma. & dist. sic min. neg. conseq. De hac re vide la Croix l. 3. a. n. 634. aliqui enim contractus ex metu facti, sunt validi, sed possunt rescindi: alii neque sunt validi, ut matrimonium: non autem ex defectu voluntarii, quod sufficienter adest, sed ex defectu plenæ libertatis, aut ob injuriam, ob quam jus positivum aliquos contractus omnino nullos, alios annullandos decernit.

50. Ob 2. contra 3. conclus. Actio facta ex concupiscentia, seu fragilitate, est minus peccaminosa, quàm facta sine concupiscentia: ergo ista minuit voluntarium. Confir. Concupiscentia minuit cognitionem; quia perturbat, & aliquo modo obæcat intellectum: ergo minuit voluntarium. Resp. dist. conf. concupiscentia minuit voluntarium in specie, hoc est liberum. conc. conseq. voluntarium in genere. neg. conf. Sic etiam amor in patria est minus liber, quàm amor in via: imò ille omnino non est liber, & tamen est multò magis voluntarius, quàm iste.

Si dicas, non posse minui formaliter prædicatum specificum, nisi minuatur etiam genericum, falsum dicis, ut patet in exemplo modo allato. Ratio autem est. Si prædicatum specificum, formaliter tale, exigit participare genericum, in certa mensura, & proportionem, tunc potest utique, generico crescente ultra illam mensuram, minui specificum: atqui liberum exigit participare voluntarium in certa mensura, seu intra certos limites inclinationis; exigit enim principia, in utramque partem moventia, quibus retardatur inclinatio voluntatis ad unam partem: unde ablatis, vel omnino, vel ex parte, moventibus in contrarium allicientibus, potest decre-

re liberum, crescente voluntario, seu inclinatione in unam partem.

Ad confirm. dist. antec. Concupiscentia minuit cognitionem rationum retrahentium, conc. antec. allicientium, neg. antec. & conf. Concupiscentia facit, ut vivacius represententur motiva allicientia, e.g. voluptas in comestione carnis prohibita: & sic auget inclinationem, seu voluntarietatem: motiva autem retrahentia e.g. ratio offensæ Divinæ, turpitude, brevitatis, vel caducitas voluptatis &c. facit, ut obscurius represententur: & sic minuit renitentiam, atque etiam libertatem: quamvis has rationes non omnino abscondat; alias omnino tolleretur libertatem. Hoc tamen concedo, actum peccaminosum secundum rationes, seu formalitates obscurius propositas, esse minus voluntarium; nam ratio, vel formalitas offensæ DEI &c. non est ita voluntaria in dicta comestione, quam ratio, vel formalitas voluptatis. Imò, si aliqua talis ratio, formalitas, aut prædicatum, omnino invincibiliter ignoretur, etiam omnino est involuntaria. Ex quo sequitur, quod concupiscentia causet aliquando involuntarium secundum quid, saltem juxta explicationem datam num. 48.

§1. Ob. 3. Potest quis rem concupiscere ex aliquo motivo, timere ex alio: ergo etiam agere involuntariè: ergo potest concupiscentia causare involuntarium. Confirm. Potest quis agere ex metu, & concupiscentia simul: sed tunc agit voluntariè, & involuntariè: ergo. Resp. neg. conseq. si enim vincat concupiscentia (alias enim non ageret) tunc vincitur motivum metus, & non curatur, nec facit rem, aut actionem secundum se nolitam, nec agentem tristitem &c. sed ad summum aliquo modo retundit intensionem voluntarii: hoc autem non est facere involuntarium strictè in significatione exposita num. 47. & 48. sic etiam, non quæcunque motio in oppositum, facit strictè involuntarium; alias quilibet actus liber esset involuntarius, itémque omnis actus supernaturalis, qui cum difficultate elicitur. Ad confirm. Vel metus retrahit, dum concupiscentia attrahit, & jam responsum est, ut patet consideranti: vel etiam metus impellit ad actum, & neg. mi. non enim omnis metus reddit involuntarium ex num. 45. & nullo modo iste; quia causa metus nullo modo est nolita. Sic latro imperans sitienti, ut bibat vinum bonum, ac sanum, non reddit potum involuntarium.

§2. Ob. 4. S. Thomas 2. 2. q. 77. a. 6. in corp. ait. Passio minuit peccatum, in quantum minuit voluntarium: ergo concupiscentia, quæ est maxime passio, minuit voluntarium. Confirm. Concupiscentia non est principium intrinsecum, sed est passio extrinseca voluntatis: ergo non potest augere voluntarium. Resp. dist. ant. & S. Thomas intelligit voluntarium in specie, seu liberum, conc. antec. intelligit voluntarium in genere, neg. ant. & conseq. Cum S. Thomas citatus n. 47. expressè dicat, concupiscentiam magis facere voluntarium, utique hæc non intelligit idem voluntarium, ne sibi manifestè contradicat. Accedit, quod S. Doctor non sit inusitatum, per voluntarium intelligere liberum ex n. 19. Rursus ibidem dicit, in tantum actum aliquem esse peccatum, in quantum est volun-

tarius: quod falsum esset, nisi per voluntarium intelligeretur liberum; nam ad peccatum requiritur non quæcunque voluntarietas, sed libera: ergo de ista est sermo S. Doctori.

Ad confir. neg. antec. Per principium extrinsecum hic intelligitur illud, quod non tantum est distinctum à voluntate, sed vim, & violentiam, ei infert ab extrinseco; nam, licet à voluntate distinctum sit, si tamen eam moveat, propositis talibus motivis, quibus illa ita excitatur, ut ex inclinatione sua intrinseca, & motu, ut ita dicam, proprio, assentiat, censetur principium movere sufficienter ab intrinseco: & sic juxta Suarez in 1. 2. tr. 2. disp. 3. sec. 3. n. 14. qui movet per consilium, vel preces, non dicitur movere extrinsecè: at verò, qui movet per metum, quia impellit ad aliquid contra intrinsecam inclinationem voluntatis, dicitur movere extrinsecè. Quando igitur S. Thomas loco objecto dicit: *Esse autem aliquid in nobis dicitur per rationem, & voluntatem*: intelligi non potest, nisi de inextincta in ordine ad libertatem, de qua ibi agit ratio peccati, ad quod requiritur libertas.

ARTICULUS VII.

Quomodo ad voluntarium se habeat Ignorantia.

§3. Aliud est pura Nescientia, aliud Ignorantia: illa est pura negatio scientiæ, vel cognitionis, quæ etiam datur in lapide, qui non dicitur propriè ignorans: ista est negatio scientiæ in subiecto capaci, sive, cui competit illa scientia, & quam si non habeat, censetur imperfectum, e.g. si Logicus nesciat syllogisticas regulas, vel Christianus articulos fidei. Vocatur hæc etiam Ignorantia privationis, cui opponitur à quibusdam Ignorantia privæ dispositionis, quæ tamen non tantum est negatio scientiæ, sed error positivus, contrariè oppositus veræ de re aliqua notitiæ e.g. hæresis quælibet, quæ contrariè opponitur veræ de rebus fidei scientiæ.

§4. Jam verò ignorantia privationis, seu propriè dicta, dividitur in ignorantiam juris & facti. Ignorantia facti est, quando quis ignorat aliquam rem particularem, quæ est objectum aliqujus actionis moralis, e.g. nescit, esse clericum, quem percutit: vel nescit, esse diem festum, quo laborat. Ignorantia juris est, quando quis nescit, quid lege, vel quasi lege, sit præceptum, aut prohibitum, e.g. si quis nescit, percussioni clerici annexam esse excommunicationem: vel exercitium hujus, aut illius artis, esse die festo prohibitum. Cum autem detur triplex Jus, Naturale, Divinum positivum, & Humanum; hinc etiam ignorantia juris subdividitur in Ignorantiam juris, Naturalis, Divini, & Humani, quorum clarior explicatio petenda ex tractatu de justitia & jure.

Dividitur 2. ignorantia, in genere accepta, in ignorantiam invincibilem & vincibilem. Prior, seu invincibilis est, quæ morali diligentia superari, aut tolli non potest: vel quia tali ignorantia nunquam in mentem venit dubitare, aut cogitare de opposito: vel quia, etsi dubium ortum fue-

fuerit, tamen adhibita diligenti inquisitione, ejus solutionem obtinere non potest. Vincibilis autem ignorantia est, quando quis, adhibita morali diligentia, oppositam scientiam, seu dubii solutionem, acquirere potest.

Et, si quidem sit obligatio rem sciendi (sic ut semper est obligatio ad suo modo sciendum, actionem esse licitam, casu quo quis eam ponere velit) debet adhiberi moralis illa diligentia, quæ pro diversitate circumstantiarum, quandoque requiritur major, quandoque sufficit minor. Quodsi adhibeatur diligentia aliqua, sed non par obligationi, aut circumstantiis rei &c. ignorantia remanens dicitur adhuc vincibilis. Si nulla, vel modica tantum diligentia, adhibeatur, dicitur ignorantia crassa, vel lata; & talis ordinariæ esse solet ignorantia earum rerum: quæ communiter ab ejusmodi conditionis hominibus sciuntur. Si quis autem omnino datâ operâ velit ignorare, vel non inquirere, ut liberius agere, vel ignorantia excusationem prætexere possit, dicitur affectata. vide plura apud Layman l. 1. tr. 2. c. 4. His positis

§5. Dico 1. Ignorantia vincibilis non tollit voluntarium. Ita communissimè omnes; cum nemo dicat, istam ignorantiam excusare operantem ex ea à peccato, sicut tamen excusaret, si voluntarium tolleretur. Prob. Qui ex tali ignorantia operatur, vult ipsam actionem prohibitam ponere; si enim non veller, eam omitteret. Neque dici potest, quod eam non velit, ut prohibitam; quia, cum ipsi subortum saltem sit dubium de prohibitione, & ipse nolit, hujus solutionem morali diligentia sibi procurare, operatur cum dubio practico, seu implicite est ita constitutus, ut actionem velit ponere, sive sit licita, sive prohibita (ut omnes loquuntur agentes de dubio practico) adeoque actionem etiam vult, quamvis prohibita sit: consequenter hæc quoque ut talis, est ei voluntaria. Certe si serio eam noller, ex hypothesi prohibitionis, tunc in dubio, vel eam omitteret, vel saltem serio in licentiam, aut prohibitionem inquireret. Hucusque dicta, vera quidem sunt de omni ignorantia vincibili: at multò magis locum habent in ignorantia omnino affectata, quæ in se directe voluntaria est, de quo vide S. Thomam. 1. 2. q. 76. a. 3. in corp. Quare, ut jam dictum, omnes auctores agentem malè ex ignorantia vincibili condemnant peccati.

Nec dicas, posse contingere, ut quis actionem malam ponat, dum vincibiliter, non tamen affectatè, ignorat, eam esse malam, e. g. si obædium laboris nolit veritatem inquirere, cum posset: eam tamen actionem non poneret, si prohibitam sciret. Resp. enim, talem agere cum dubio practico, & consequenter actionem, etiam ut prohibitam, sufficienter ei voluntariam esse. Saltem negari non potest, in hoc casu ignorantiam ipsam indirectè voluntariam esse; quia operans voluntariè omittit diligentiam inquirendi, quæ omissio est causa ignorantia ut perseverantis. Et hinc actio quoque est voluntaria in causa, seu in ignorantia, consequenter adhuc peccaminosa, ut omnes docent de actibus illicitis, in causa voluntariis.

§6. Dico 2. Ignorantia invincibilis tollit voluntarium. ita communissimè omnes. Prob.

Voluntarium, ut dictum n. 3. juxta Aristotelem 3. ethic. 1. est: Cujus principium est in agente cognoscente singula, in quibus est actus. sive ut explicatum. n. 4. quod est ab intrinseca potentia appetitiva, affectivè in aliquid tendente: tale autem non potest esse sine cognitione; ut enim communis fert parœmia: Nihil volitum, quin præcognitum. Dein debet esse à cognoscente singula, scilicet illa, quæ voluntaria sunt: ergo, ubi datur aliquorum ignorantia, ea voluntaria esse non possunt. Imò, licet res secundum se cognoscatur, si non cognoscantur omnes ejus circumstantiæ, vel omnia ejus prædicata, non possunt ea circumstantiæ, vel prædicata dici voluntaria. e. g. si invincibiliter ignorem, aliquem esse clericum, & eum quacunque de causa percussam, etsi mihi voluntaria sit percussio ut sic, vel hominis tantum, non est mihi voluntaria percussio clerici: vel, si ignorem esse diem Veneris, & comedam carnes, etsi voluntaria sit mihi ea comestio, non tamen est voluntaria ut prohibita.

Et hoc videtur omnibus ita clarum, ut in eo auctores omnes consentiant, etiam si, qui negant, ignorantiam invincibilem à peccato excusare; quippe isti (quamvis malè, ut videbimus) docent, non requiri ad peccatum, ut sit voluntarium in se, aut in causa peccanti voluntaria, sed sufficere, ut sit voluntarium in causa, peccanti non voluntaria, e. g. in Adamo peccante: hinc illa propositio inter Bajanæ damnatas 44. Ad rationem peccati non pertinet voluntarium. item illa nonnullorum (ut ait: Viva p. r. Trutinæ Theol. in primam Propositionem ab Alexandro VIII. damnatam) Bajanorum, ac Jansenistarum assertio, inter triginta & unam proscriptas, prima. In statu naturæ lapsæ ad peccatum formale, & demeritum, sufficit illa libertas, qua voluntarium, ac liberum fuit in causa sua, peccato originali, & libertate Adam peccantis. Cum autem ipsa hæc quæstio, an ignorantia invincibilis à peccato excuset, sit in se gravissima, & post Jansenii Yprensis tempora valde celebris, meretur specialem hîc locum. Quare

§7. Dico 3. Ignorantia invincibilis, sive facti, sive juris, tam naturalis, quam Divini positivi, aut humani, operantem ex ea excusat à peccato. De hac assertione Jansenius, etsi ejus adversarius, tamen sic scribit l. 2. de statu nat. lapsæ c. 2. Generale Scholasticorum pronuntiatum est, quod, quidquid ex invincibili sit ignorantia, hoc ipso culpa vacat. Et sanè in hoc communissimè omnes consentiunt. Probatur 1. autoritate irrefragabili Alexandri VIII. damnantis hanc inter 31. propositiones secundam: Tameñ detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusat à peccato formali: ergo etiam ignorantia juris naturalis excusat. si autem ista, multò magis ignorantia juris positivi, ut adversarii facillè concedunt, & nulla est ratio hanc excipiendi.

Probatur 2. autoritate S. Augustini, qui adversariis Jansenianis ferè solus præ omnibus Patribus æstimatur, & clarè pro nobis stat; sic enim habet. l. 3. de lib. arb. c. 10. Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras, sed quod negligis quærere, quod ignoras. Rursus eod. lib. c. 22. Non enim, quod naturaliter nescit, & naturaliter non potest, hoc anime deputatur in reatum, sed

sed quod scire non studuit. Et quod dignam facultatem comparanda ad recte faciendum operam non dedit. Similia habet hinc inde alibi, ex quibus patet, S. Augustinum docere, quod omnis ignorantia, quam quis invitus patitur, vel quæ non est libera, sed naturalis, hoc est, invincibilis, excuset à reatu, & culpa; nullam enim excipit: & si aliquando dicat, peccari ab ignorantibus, eum semper loqui de vincibiliter ignorantibus, saltem quando peccatum sumit in proprio, & non tantum in metaphorico sensu, ut magis ex solutione objectionum patebit.

58. Confir. ex S. Thoma 1. 2. q. 76. ubi pluribus articulis, nempe 1. 2. 3. 4. idem docet, & quidem a. 3. in corp. sub finem sic ait. Si verò sit talis ignorantia, quæ omnino sit involuntaria, sive quia est invincibilis, sive quia est ejus, quod quis scire non tenetur, talis ignorantia omnino excusat à peccato & a. 4. in corp. sub initium sic habet. Manifestum est autem, quod ignorantia, quæ totaliter à peccato excusat, quia totaliter voluntarium tollit, peccatum non minuit, sed omnino aufert. Pariter Magister Sententiarum l. 2. dist. 22. lit. k. vel f. 11. ait: Est enim ignorantia triplex, & eorum scilicet, qui scire nolunt, cum possint, quæ non excusat; quia & ipsa peccatum est: & eorum, qui volunt, sed non possunt, quæ excusat, & est poena peccati, non peccatum: Et eorum qui quasi simpliciter nesciunt &c. de quibus ultimis verbis plurimum. 71. Interim ex his habetur, juxta hos Doctores omnem ignorantiam (nam nullam excipiunt) si invincibilis sit, excusare à peccato, adeoque falsum esse, quod antiqui Scholastici negarint universaliter, ignorantiam juris naturalis excusare à peccato.

59. Prob. conclusio 3. ratione. Ad rationem peccati necessarium requiritur voluntarium, vel in se, vel saltem in causa peccanti libera: atqui, quod invincibiliter est ignoratum, non est voluntarium: ergo non est peccatum. major partim patet ex damnatis propositionibus, n. 56. adductis, partim ex eo, quod sine voluntario non potest esse liberum, & sine libertate nequit esse peccatum: min. probata est conclusione secunda: ergo. Confir. Ad libertatem, sine qua peccatum esse non potest, juxta omnes requiritur cognitio indifferens de objecto, vel amando, vel fugiendo, & quidem non tantum de objecto realiter sumpto, sed de sumpto sub ea formali ratione, sub qua eligitur; non enim possum illud liberè eligere, quod non cognosco: adeoque, si aliquam rationem formalem, e. g. malitiam, in objecto invincibiliter ignoro, eam non liberè eligo, consequenter neque liberè eligo objectum sub ea ratione: si autem objectum non liberè eligo sub ratione malitiæ, non pecco: ergo à primo ad ultimum, sine cognitione tali indifferente non pecco: atqui ignorantia manifestè excludit eam cognitionem: ergo.

60. Probatur conclusio 4. Si ignorantia invincibilis non excusaret, sæpius quis necessario peccaret, quod juxta omnes rectè sentientes est impossibile, & damnatum est à S. Pio V. in propositione Bajana 67. Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necessario facit: ergo, prob. ant. Si quis invincibiliter ignorat, aliquid esse prohibitum, non potest se ab ea ignorantia libe-

rare; unde, si actionem eam faciat, necessario peccat. Nec dicas, posse eum actionem illam omittere; nam præterquam, quod intolerabile onus imponeretur hominibus, si obligarentur ad omittendas actiones, de quibus nec dubium ipsis incidit, ne forte sint malæ, sæpe tales actiones proponuntur ut præcepta; e. g. potest facillimè contingere, ut rudi cuidam homini videatur præceptum mendacium, etiam conjunctum cum gravi sua, & alterius tertii infamia, ad salvandam proximi vitam; talis juxta adversarios necessario debet peccare; quia, si non mentiatur, agit contra conscientiam erroneam, ex jure naturali graviter obligantem: si verò mentiatur, agit contra præceptum naturale non mentendi, nec infamandi, quamvis ignoratum, tamen obligans. Unde, si talis, etiam amore DEI, & proximi, vinceret magnam repugnantiam, quam sentit in se, vel in tertio, amico suo, infamando, & mentiretur; quia invincibiliter putaret, id esse præceptum, mereretur poenas inferni: quod dicere profusum est horridum, & misericordie DEI omnino difformum. Aliud est, si ignorantia, vel error sit vincibilis, de quo infra à n. 419.

61. Dico 4. Datur ignorantia invincibilis, non tantum juris Divini positivi, aut humani, sed etiam juris naturalis. Equidem prior conclusio, quæ tantum conditionalis est, & procedit ex suppositione, quod talis ignorantia datur, certior est: & hinc, si qui antiquiores Scholastici visi sunt docere, quod ignorantia juris naturalis non excuset à peccato, potius judicandi sunt contrarii huic quartæ, quam priori tertie conclusioni, seu, potius negasse possibilitatem in hac providentia talis ignorantie, quam ei actu existenti negasse vim excusandi à peccato. Attamen hæc quarta conclusio est quoque receptissima, & etiam, quantum agit de jure naturali, est S. Thomæ. 1. 2. q. 94. a. 4. & 6. item clarior 100. a. 1. in corp. vide infra à n. 272. ubi fuit de mente S. Doctoris. Probatur autem hæc conclusio. Inprimis, quod attinet ad jus humanum, negari non potest, plurimas leges tam Ecclesiasticas, quam civiles ignorari invincibiliter, non tantum à plebe, sed etiam à doctis; alias, qui Juri Civili tam Communi, quam Patrio, itemque Juri Canonico, operam non dedissent, omnes culpabili ignorantia tenerentur: imò, cum in dies edantur novæ Constitutiones &c. etiam Juris utriusque periti eas sæpius invincibiliter nesciunt, ut nihil dicam, de inculcata ignorantia veri sensus plurimarum legum, quæ tot judiciis diversis, etiam inter Jurisconsultos, ansam præbet, quæque in ordine ad actiones morales eodem modo se habet, ac ignorantia legum ipsarum.

Pariter etiam Jus Divinum positivum, quoad aliqua saltem præcepta inculpabiliter ignoratur; nam multi etiam docti negant aliqua esse jure Divino præcepta, quæ ab aliis affirmantur. Certè ex variis propositionibus damnatis circa administrationem, vel usum Sacramentorum, quæ Jus Divinum positivum potissimum attinent, innotuere multa, quæ antiquos Doctores invincibiliter latuerunt: & latent adhuc multa modernos, quæ futuris temporibus innotescant. Hinc, nec Jansenius, nec alii adversarii, in admit-tenda ignorantia ista difficiles sunt: ac in admit-

tenda invincibili ignorantia juris naturæ diffi-
ciliores se præbent, non tantum Janseniani, sed
etiam aliqui alii: quamvis & isti planè sint nimis
rigidi, si plus velint, quam nos sponte damus.

62. Damus enim, non dari ignorantiam in-
vincibilem juris naturæ plenam, seu totalem, id
est, totius juris naturalis: imò damus, etiam
non dari ignorantiam invincibilem primorum ju-
ris hujus principiorum, qualia sunt, e. g. DEUM
esse colendum, parentes honorandos, non faci-
endum, alteri, quod tibi non vis fieri &c. quin
nec veritatum, facillimè inde fluentium, quales
sunt, e. g. proximum non esse necandum, pa-
rentibus in necessitate subveniendum &c. ista
enim, ex communi SS. Patrum, non possunt ho-
mines inculpabiliter ignorare: id quod etiam de-
sumitur ex psal. 4. v. 7. *Signatum est super nos
lumen vultus tui Domine*: hoc est: ratio natu-
ralis animo nostro indita est, cujus in luce omnia
ista clarescunt. Conclusio autem nostra proce-
dit de veritatibus, à primo illo lumine paulò re-
motioribus, quarum multas sanè invincibiliter
ignorari posse censemus.

63. Probatur autem sic. Si nihil potest in-
vincibiliter ignorari, quod spectat ad jus naturæ,
tunc viri sanctissimi, ac doctissimi, peccarunt
formaliter, quoniam assertiones contradictorias
in materia juris naturalis tradiderunt, quod sa-
pius factum: hæc sequela est per se absurda, &
sine injuria tantorum virorum admitti non potest:
ergo, ma. quoad. 1. p. apertè sequitur ex doctrina
adversariorum: quoad 2dam verò etiam negari
non potest, nisi ab eo, qui maximorum illorum
virosum scripta, & vastas lucubrationes, non vi-
dit; nam in his crebrò occurrunt doctrinæ con-
tradictoriæ, etiam circa jus naturale. Sic S.
Bonaventura judicavit, hominem ex lege natu-
rali charitatis teneri, statim post admissum grave
peccatum, ad poenitentiam: at S. Thomas id ne-
gavit. Idem Angelicus cum plurimis sequaci-
bus tradit, quòd Judex, etsi privatà notitià ali-
quem sciat innocentem, tamen in foro externo,
debeat eum, juxta allegata & probata, condemna-
re ad mortem. At Scoti affectu contrarium ten-
nent: & tamen hæc controversia jus naturale
concernit.

Similiter Doctores hinc inde negarunt, juri
naturali opponi, quæ tamen ei adversari modò
certissimum est. Sanè inter propositiones, ab
Alexandro VII. & Innocentio XI. damnatas, plu-
res longè erant contrariæ juri naturali, quam
tantum positivo: & adhuc in pluribus aliis Do-
ctores circa jus naturale sibi oppositi sunt. Opus
est tantum, inspicere Theologorum, præsertim
moralium, vasta volumina, & dubitari de hoc
nullatenus poterit. Nec dicas, istos auctores
non deduxisse in praxin suas opiniones, adeoque
contra jus naturale haud peccasse; nam utique
est contra jus naturale, culpabiliter errorem
docere, & sic alios in eundem inducere. Jam
verò, quòd in minori positum est, scilicet sine
injuria tantorum virorum dici non posse, eos
formaliter peccasse, negari non potest, nisi per
imprudentiam, & irreverentiam.

64. Confirm. 1. Est experientià certissi-
mum, plures, præsertim pueros, vel puellas, ad
usum rationis accedentes, multa ignorare, esse
peccata, quæ juri naturæ adversantur: & quis

dicat, ignorantiam fuisse semper vincibilem;
cùm sæpe, nec dubium, nec scrupulus ullus iis
inciderit, ut interroganti confessario sæpe asse-
runt, etiam ii, qui postea de his ipsis scrupulosè
se accusant? Et quo magistro sæpe id didici-
sent; cùm sæpe talia taceantur, ne doceantur
peccare? Imò etiam adulti multa talia ignorant,
etiam, quæ ad ipsorum statum pertinent: quin
multi difficulter capiunt, aliqua esse semper ma-
la, e. g. mendacium in omnibus circumstantiis.
Sanè tertur Plato id non credidisse, atque Si-
nenses (populi aliàs minimè barbari) id ægerri-
mè credere. Confir. 2. Sicut admittitur invin-
cibilis ignorantia juris positivi; quia sunt innu-
meræ ejus partes, seu leges, ita debet admitti
etiam ignorantia juris naturalis; quia & hujus
leges, mediata ex primis principiis deductæ,
sunt etiam plurimæ: & experientia est æqualis
de utroque.

ARTICULUS VIII.

Solvuntur Objectiones.

65. **O**B. 1. contra 3. conclus. Est in-
negabile, dari peccata ignoran-
tiæ, ob quæ debeamus cum
Psalmista DEUM orare: *Delicta juventutis meæ,
& ignorantias meas ne memineris.* psal. 24. v. 7.
ergo ignorantia non excusat. Confir. 1. Christus
oravit Patrem pro crucifixoribus suis: *Pater di-
mitte illis; non enim sciunt, quid faciunt.* Luc. 23.
v. 34. ergo etiam nescientibus, seu ex ignorantia
operantibus, opus fuit veniã, adeoque peccã-
runt. Confir. 2. S. Paulus 1. ad Timoth. 1. v. 13.
de se ait: *Sed misericordiam DEI consecutus sum;
quia ignorans feci*; ergo peccavit, quamvis igno-
rantia laboraverit. Confir. 3. Christus Joam.
16. v. 2. prædicit, arbitratos homines, se ob-
sequium præstare DEO, si interficiant Apосто-
los: & tamen horum persecutores peccarunt:
ergo nec ignorantia, nec exstimatio falsa, de
bonitate suæ actionis, excusat, adeoque etiam
is, qui, in casu nostræ probationis, pro salute pro-
ximi, mentiretur, peccaret.

66. Resp. conc. ant. dist. conf. Non ex-
cusat ignorantia vincibilis. conc. conf. non excu-
sat invincibilis. neg. conf. Ignorantiæ Davidis, sal-
tem aliquæ, absque dubio fuerunt vincibiles.
Sanè non facile capitur, omnes ejus ignoran-
tias, de filiorum suorum, Ammonis, Absalonis, &
Adoniæ, gelis, ac dictis, expertes fuisse omnis
negligentiæ, cujus veniam postea peteret. Nec
magis credibile est, omnes ejus ignorantias fuis-
se invincibiles, quam omnia ejus delicta juven-
tutis, fuisse patrata ante septennium. Similiter
ad omnes tres confirmationes respondetur, sci-
licet ignorantias, de quibus ibi est sermo, fuisse
vincibiles. Certe Judæi, atque Gentiles, qui ne-
cem Christo Domino intulerunt, oppidò crassã
ignorantiã laborarunt; nam viro plurimis pro-
digiis claro, morum, ac doctrinæ sanctitate
celeberrimo, se Messiam esse asserenti, eo tem-
pore, quo hunc sacræ paginæ venturum signa-
bant, utique potuissent, ac debuissent credere,
& nullatenus eum morte afficere. Unde, cùm
Christus ignorantiam eorum Patri allegavit, tan-
tum

tum innuere voluit, eos aliquantò minùs peccasse, quàm, si plena cum scientia, atque adedò animo magis obstinatò, necem sibi intulissent. Pariter S. Paulus, tunc adhuc Saulus, vincibiliter erravit; quia & ipse ex prodigiis Christi, & Apostolorum, itèmq; ex S. Scriptura, quam Gamaliel magistro didicerat, poterat veritatem doctrinæ Christianæ agnoscere. Necminùs sequentes Christianorum persecutores, si mente bona ad prodigia, ad sanctitatem fidei, ac morum, ad fortitudinem martyrum, ad alia signa voluissent attendere, faciliè Religionis nostræ veritatem agnovissent, & non DEO, sed diabolo, per eadem Christianorum præstari obsequium, intellexissent.

67. Dices 1. Tamen Abimelech Rex *Gen. 20.* invincibiliter ignorans, Saram esse uxorem Abraham, & bona fide existimans; ejus esse sororem, sibi assumendo eam in uxorem, peccavit, ut S. Augustinus acriter adversus Julianum l. 3. c. 19. defendit: ergo. Resp. In primis ignorantia hæc non fuit juris, sed facti; non enim Abimelech ignoravit, illicitum esse, uxorem alienam sibi assumere: sed ignoravit, Saram esse uxorem, quod erat facti. Unde, cum etiam adversarii admittant, ignorantiam facti excusare à culpa, ipsimet objectionem hanc solvere debent. Resp. 2. juxta S. Augustinum *loc. cit.* peccatum illius regis valde modicum fuisse; vocat enim Sanctus hic Doctor *quantulumcunque peccatum*. Hinc juxta Hugonem à S. Charo in c. 20. *Gen.* & Henricum Gandavensem *quodl. 12. q. 25.* Abimelech aliquam parvam negligentiam admisit in inquirendo: vel juxta Menochium in c. 20. *Gen. v. 6.* peccavit auferendo invitam, non autem adulterium attentando; à quo eum excusat DEUS, *ibidem v. 6.* aiens: *Et ego scio, quòd simplici corde feceris.*

Dices 2. Ipsum etiam Jus Canonicum asserit, ignorantiam juris naturalis non excusare; nam c. *Turbatur. 1. q. 4.* sic habetur: *Ignorantia juris alia naturalis, alia civilis. Naturalis omnibus adultis damnabilis est:* ergo. Resp. 1. dist. antec. Jus Canonicum docet, non omnem ignorantiam juris naturalis excusare. conc. ant. docet, omnem non excusare. neg. antec. & conf. videtur enim ibi agi de primis omnino principiis; quia agitur de honore habendo patronis: vel tantum agi de foro externo, in quo excusatio petita ab ignorantia sæpe non admittitur. Si hoc non placeat dicere, respondeo, textum S. Ambrosii, ex quo caput illud in Gratiani decretum translatus est, hæc verba non habere, compilatorem autem, vel glossatorem, qui ea addidit, non habere majorem auctoritatem, quàm habeat author privatus, quæ non prævalet auctoritati aliorum, sine numero nobiscum sentientium.

68. Ob. 2. ex Jansenio. l. 2. de stat. nat. laps. c. 6. Etsi ignorantia juris positivi à peccato excuset, non tamen excusat ignorantia juris naturæ: ergo. prob. ant. Ignorantia juris naturæ est poena peccati originalis, non autem ignorantia juris positivi: ergo illa non excusat, sed, quod ex ea fit, est peccatum, & simul ipsa est poena peccati, ut habet S. August. ep. 105. post medium. Ipsa ignorantia in eis, qui intelligere noluerunt, sine dubitatione peccatum est: in eis autem,

qui non potuerunt, poena peccati. prob. ant. Illa sola ignorantia est poena peccati originalis, cui opposita scientia fuit connaturalis statui justitiæ originalis: sed sola scientia juris naturæ fuit ei statui connaturalis, seu debita (quia non debuit tunc dari ullum jus positivum, seu legislativum; his enim potuisset carere ille status) ergo. Hoc argumentum Jansenius vocat radicem arcanæ doctrinæ: melius dixisset, falsæ.

Resp. neg. ant. ad prob. neg. 2. p. ant. non omnis ignorantia, imò amentia, & omne corpus, ac animæ malum, quo nunc universaliter affigitur humana natura, est supplicium peccati originalis. Ad prob. ant. dist. ma. cui opposita scientia fuit statui justitiæ originalis, tantum absolute debita. neg. ma. etiam debita pro omni hypothese, illi statui convenienti, supposita purificatione conditionis. conc. ma. & dist. min. huius sola debita absolute. conc. min. fuit sola debita pro omni hypothese, illi statui convenienti &c. neg. min. & conf. Si DEUS voluisset tunc homini tantum imponere præcepta naturalia, fuisset ipsi absolute debita tantum notitia istorum; & quidem absolute potuisset id fieri. At supposito, quòd DEUS voluerit, homini imponere præcepta positiva, quæ illi statui etiam convenienter, (nam tale fuit præceptum, non comedendi pomum ex arbore scientiæ boni, & mali) erat quoque debita notitia hujus præcepti, sicut & aliorum, si DEUS plura positiva, ut potuisset, voluisset imponere. verbo: ex perfectione illius status inferitur, non potuisse in eo dari ignorantiam ullius præcepti obligantis, sive naturalis, sive positivi: unde ex modo arguendi Jansenii ignorantia cujuscunque talis præcepti est poena peccati originalis.

69. Ob. 3. S. Augustinus clare docet, ignorantiam omnem juris naturæ non excusare: ergo. Resp. neg. ant. Quando enim asserit, peccari, ex, vel cum ignorantia, ordinariè in exemplum adducit peccata ignorantie, à Davide, vel Paulo, vel ab Abimelecho admissa, cujus ultimi fuit ignorantia facti, ut supra ostendimus. n. 67. S. Paulus (cujus, uti & Davidis l. 3. de liber. arb. c. 18. meminit) laboravit ignorantia juris Divini positivi, seu Legis Evangelicæ: Davidem autem ex nulla alia, quàm juris naturalis, ignorantia peccasse, nemini persuadebitur; & verosimiliter etiam peccavit ignorantia facinorosa à filiis (de quibus supra n. 66.) admissorum. Dein S. Doctor, quandocunque ait, per ignorantiam peccari, aut loquitur de ignorantia vincibili, aut de peccato improprie dicto: quod probatur, tum ex textibus, in probatione secundæ conclusionis allatis, tum ex eo, quòd in exemplum ignorantie adducat, aut ignorantiam Pauli, aut Davidis, aut Judæorum, Christo, & Apostolis infensorum, quæ vincibilis fuit. Ulterius S. Doctor l. de grat. & lib. arb. c. 3. de servo Domini sui voluntatem nesciente, & tamen vapulante, loquens, ait: *Nec tamen ideo confugiendum est ad ignorantie tenebras, ut in eis quæque requiratur excusationem; aliud enim est nescire, aliud scire noluisse; voluntas quippe in eo arguitur, de quo dicitur: Noluit intelligere, ut bene ageret.* Ubi manifestè sentit, ignorantiam servilius vincibilem fuisse.

70. Aliàs verò, ut diximus, non loquitur

de peccato proprie dicto, ut l. 3. de lib. arb. c. 19. ubi, cum dixisset: Nam illud, quod ignorans quisque non recte facit, & quod recte volens facere non potest, ideo dicuntur peccata; quia de peccato illo libera voluntatis originem ducunt; illud enim praecedens meruit ista sequentia: explicat deinde duplicem acceptionem vocis peccatum, similitudine vocis lingua. Ut enim non tantum illud membrum, quo voces formamus, sed & ipsa verba dicuntur lingua; unde alia vocatur lingua Graeca, alia Latina: sic (ait S. Augustinus) non solum peccatum illud dicimus, quod proprie vocatur peccatum (libera enim voluntate, & ab sciente NB. committitur) sed etiam illud, quod jam de hujus supplicio consequatur, necesse est. Quibus simillima habet l. 1. de nuptiis, & concupisc. c. 23. Item in exposit. epist. ad Galat. in c. 5. ait: Aliud est enim non peccare, aliud non habere peccatum; nam, in quo peccatum non regnat, non peccat, id est, qui non obedit desideriis ejus: in quo autem non existunt omnino ista desideria, non solum non peccat, sed etiam non habet peccatum. Ex quibus patet, S. Doctorem, quando forte quaedam, ex ignorantia invincibili facta, appellat peccata, non loqui in proprio, sed in latiore sensu, in quo ad Rom. 7. concupiscentia appellatur peccatum.

71. Dices. Tamen S. Augustinus l. de grad. & lib. arbit. c. 3. verbis supra adductis subnectit sequentia: Sed & illa ignorantia, quae non est eorum, qui scire nolunt, sed eorum, qui tanquam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat, si propterea non credidit; quia non audivit omnino, quod crederet: sed fortassis, ut minus ardeat: ergo etiam, qui tantum simpliciter ignorant, damnantur. Resp. om. totum & neg. suppositum, quod nescire simpliciter sit idem, ac nescire invincibiliter. Triplicem ignorantiam, ut supra n. 58. diximus, distinguit Magister Sententiarum, inter quas tertiam sic describit: Eorum, qui quasi simpliciter nesciunt, non renuentes, vel proponentes scire, quae neminem plene excusat, sed fortasse, ut minus puniatur.

Ecce simpliciter nescire est non renuere quidem, sed neque etiam proponere, vel curare, ut scias, hoc est, non quidem est aperte scientiam fugere, sed neque illam labore congruo procurare, seu, non quidem affectatam, sed tamen crassa ignorantiam laborare. Et certe expositio haec S. Augustino maxime conformis est; eum utique inter scire nolle, & inculpabiliter, seu invincibiliter nescire, seu inter ignorantiam affectatam, & invincibilem, medium detur, scilicet simplici ignorantia laborare ex negligentia. Obijciunt quidam hic etiam textum Angelici quodl. 8. a. 13. Quod agitur contra legem, semper est malum, nec excusatur per hoc, quod est secundum conscientiam. Sed de hoc agemus loco magis proprio, quando examinabimus, an in dubio legis semper sequendum sit tutius. n. 271.

72. Ob. 4. contra 4. conclus. Si datur ignorantia invincibilis juris naturae, tunc praepcepta taliter ignorata, vel obligant ignorantes, & sunt impossibilia: vel non obligant, & sunt frustranea: neutrum potest dici: ergo. Resp. neg. ma. & dico, quod obligent scientes, quibus non sunt impossibilia, non autem in actu secundo obligent ignaros; nec tamen propterea sunt frustranea, etsi non omnes omnino homines pro-

xime obligent; quia finem sufficientissimum habent, si obligent plures scientes. Hoc ipsum adversarii debent respondere de plurimis legibus positivis: consequenter non erit absurdum, idem dicere de quibusdam legibus naturalibus.

73. Ob. 5. DEUS facienti, quod est in se, non denegat gratiam: ergo, si homines diligenter orarent, vel facerent, quae DEUS ab ipsis requirit, nil juris naturalis ignorarent: ergo, si aliquid hujus ignorant, vincibiliter ignorant. Confir. S. August. l. 3. de lib. arb. c. 20. de DEO ait: Negligentibus autem, & peccata sua de infirmitate defendere volentibus, non ipsam ignorantiam, difficultatemque pro crimine objiceret, sed quia in eis potius permanere, quam studio quaerendi, atque discendi, & humilitate constendi, atque orandi, ad veritatem, ac facilitatem, pervenire voluerunt, iusto supplicio vindicaret. & c. 22. Quod ergo ignorat, quid sibi agendum sit, ex eo est, quod nondum accepit: sed hoc quoque accipiet, si hoc, quod accepit, bene usa fuerit: accepit autem, ut pie & diligenter quarat, si volet: ergo ex S. Augustino diligenter orantes, & quarentes, accipient scientiam, nec patientur ignorantiam.

74. Resp. Haec obiectio injuriam facit sanctissimis viris, Thomae, Bonaventurae, Scoto, ac innumeris aliis, quasi non pie orassent: vel necessariam ex parte sua diligentiam, & inquisitionem veritatis, omisissent; cum tamen plures eorum doctrinam suam magis orationis, quam studiorum assiduitate, adepti sint, & veritatis indagandae gratia, dies noctesque laborarint. In forma, neg. consequ. DEUS quidem facienti, quod est in se, nil negat necessarij ad salutem ipsius: at negat saepius alia, non necessaria, inter quae merito computanda venit scientia aliorum, juris quidem naturalis praepceptorum, sed hic, & nunc, proxime non obligantium, quibus proin etiam non observatis, adhuc patet recta in coelum via, sicut juxta adversarios eadem patet, non observatis quibusdam juris positivi praepceptis, inculpabiliter ignoratis.

Ad confirmationem eadem servit responsio. Ex objectis textibus S. Augustini rite quidem probatur, ignorantiam, ex qua peccatur, vincibilem esse oratione, aut fideli inquisitione: at non probatur, omnem ignorantiam esse vincibilem; cum DEUS orantibus quidem concedat notitiam illorum, sine quibus peccatum vitari non potest, aut ad quae hic, & nunc, proxime obligat; quia talis scientia ad salutem necessaria est: at non concedit DEUS, etiam orantibus, notitiam aliorum omnium, ad salutem non necessariorum, ut jam dictum. Tandem adverto, quod S. Augustinus citatis textibus loquatur de negligentibus, quales non sunt plurimi, qui tamen multa, quae etiam ad jus naturale spectant, ignorant, ut jam ostensum, & experientia insuper quotidiana demonstrat.

QUESTIO II.

De Libero.

ARTICULUS I.

Quid, & quotuplex sit Libertas.

75. Libertas, ut videre est apud Magistrum Sententiarum l. 2. dist. 25.

12

quasi